

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI- JA TERVEYSALA

LEIRI OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ ESIOPETUKSESSA

Eskareiden leiripäivät - toimintamallin suunnitelma

TEKIJÄ Kaija Puustinen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä Kaija Puustinen	
Työn nimi Leiri oppimisympäristönä esiopetuksessa	
Päiväys 10.05.2025	Sivumäärä/Liitteet 38/3
Yhteistyötaho Pieksämäen seurakunta	
<p>Tämän kehittämistyön aihe on LEIRI OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ ESIOPETUKSESSA Eskarilaisten leiripäivät – toimintamallin suunnitelma. Kehittämistyön tarkoituksena on luoda Eskarilaisten leiripäivät - toimintamallin suunnitelma. Kehittämistyön tavoitteena on kehittää seurakunnan ja esiopetuksen yhteistyötä. Kehittämistyö toteutettiin Pieksämäen seurakunnan ja esiopetuksen yhteistyössä. Kehittämistyö perustuu tarpeeseen kehittää yhteistyön laatua toiminnallisesti sekä leiripäivän sisällön vastaamaan esiopetuksen pedagogisia tavoitteita ja oppimisen osa-alueita.</p> <p>Kehittämistyön suunnittelun pohjana oli aikaisempien leiripäivien toteutukset ja niistä saatu palaute. Kehittämistyö toteutettiin tiimityöskentelyllä seurakunnan varhaiskasvatuksen tiimissä, dialogisella keskustelulla nuorisotyöntekijöiden kanssa sekä esikoulunopettajan haastattelulla. Lasten kuuleminen toteutettiin osallisuustyöskentelynä yhden esiopetusryhmän kanssa. Kehittämistyön teoriaosa perustuu esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin, esiopetuksen oppimisympäristöihin, leiriin kasvun ja kehityksen tukena sekä esiopetuksen ja seurakunnan yhteistyöhön. Kehittämistyössä tuodaan esille leikin sekä juhlien ja perinteiden merkitys esiopetuksen oppimisympäristöinä.</p> <p>Esiopetuksen työntekijöiden kanssa käytiin suunnitteluvaiheessa keskustelua aikaisemmin toteutuneilta leiripäiviltä saadusta palautteesta. Palautteen pohjalta todettiin, että leiripäivät on toivottu toimintamuoto ja siksi niiden kehittäminen yhteistyössä on tärkeää. Kehittämistyön tuotos on Hyvä käytäntö- kuvaus esiopetuksen oppimisympäristöstä sekä esiopetuksen ja seurakunnan yhteistoiminnasta. Tuotosta voidaan mallintaa monipuolisesti sekä kehittää sen pelillisyyttä. Varhaiskasvatuksen tiimissä kehittämistyö toimi myös ammatillisen osaamisen reflektiona. Kehittämistyössä ei yhteistoiminnallinen kehittäminen toteutunut toivotun laajuisena aikataulusyistä. Yhteiskehittämistä tulee jatkaa. Kehittäminen tulee huomioida molempien organisaatioiden toiminnan vuosikellossa.</p>	
Avainsanat oppimisympäristö, leiri, esiopetus, seurakunnan ja esiopetuksen yhteistyö, osallisuus	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	5
2	ESIOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET	6
2.1	Laaja-alaisen oppimisen osa-alueet ja esiopetuksen tavoitteet.....	6
2.2	Oppimisympäristöt esiopetuksessa.....	8
2.3	Yhteistyö perusopetukseen siirtymävaiheessa	9
3	LEIRI OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ JA OSALLISUUDEN MAHDOLLISTAJANA ESIOPETUKSESSA	12
3.1	Leikin merkitys esikouluikäiselle	14
3.2	Juhlat perinteen välittäjänä.....	15
4	SEURAKUNNAN JA ESIOPETUKSEN YHTEISTYÖ	17
4.1	Kumppanuuden korit yhteistyön toteuttamisessa	18
4.2	Pieksämäen seurakunnan ja esiopetuksen yhteistyö	20
5	KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE.....	22
6	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	23
6.1	Suunnitteluvaihe.....	23
6.2	Toteutus.....	24
6.3	Arviointi.....	27
7	POHDINTA.....	30
7.1	Kehittämistyön toteutuksen ja tuotoksen pohdinta.....	30
7.2	Eettisyys ja luotettavuus.....	31
7.3	Ammatillinen kasvu	32
7.4	Kehittämistyön hyödynnettävyys ja kehittämisideat	33
	LIITE 1: SAATEKIRJE ESKARILAISTEN HUOLTAJILLE.....	40
	LIITE 2: ESKAREIDEN LEIRIPÄIVÄN PÄIVÄOHJELMA.....	41
	LIITE 3: ESKAREIDEN LEIRIPÄIVÄN TOIMINTAPISTEET	42

KUVALUETTELO

KUVA 1.	Kehittämistyössäni sovellettu Lineaarinen malli. (mukaillen Toikko & Rantanen 2009)	23
KUVA 2.	Puustinen, K. Mitä odotan kaikkein eniten leiripäivässä? Valokuva 1. 20.3.2025. Pieksämäki.	27
KUVA 3.	Puustinen, K. Mitä odotan kaikkein eniten Leiripäivässä? Valokuva 2. 20.3.2025. Pieksämäki.	27

1 JOHDANTO

Kehittämistyössäni kehitän leiriä oppimisympäristönä esiopetuksessa. Kehittämistyön tarkoituksena on luoda Eskarilaisten leiripäivät - toimintamallin suunnitelma. Kehittämistyön tavoitteena on kehittää seurakunnan ja esiopetuksen yhteistyötä. Kehittämistyön tavoitteena on kehittää Eskareiden leiripäivien pedagogista vastaavuutta esiopetuksen tavoitteisiin, yhteiskehittämistä esiopetuksen henkilökunnan kanssa sekä eskareiden osallisuuden mahdollistamista leiripäivien suunnittelussa.

Kehittämistyöni teoriaosa perustuu esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin, esiopetuksen oppimisympäristöihin, leiriin kasvun ja kehityksen tukena sekä esiopetuksen ja seurakunnan yhteistyöhön. Kehittämistyössäni tuon esille leikin sekä juhlien ja perinteiden merkityksen esiopetuksen oppimisympäristöinä. Kehittämistyöni perustuu aikaisempien leiripäivien toteutuksen arviointiin, seurakunnan varhaiskasvatuksen tiimin sekä esiopetuksen henkilöstön kehittämistyöskentelyyn ja esiopetusryhmän osallistavaan työskentelyyn. Työskentelen itse varhaiskasvatuksen ohjaajana Pieksämäen seurakunnassa. Olen ollut toteuttamassa eskareiden leiripäiviä aikaisemmin tiimini kanssa. Kehittämistyöni toteutin 18 lapsen esiopetusryhmässä, jonka kanssa työskentelen säännöllisesti. Kehittämistyöni on tilannut Pieksämäen seurakunta.

Opetushallituksen antamien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) esiopetuksen tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista. Opetus suunnitellaan lapsen tarpeista ja mielenkiinnon kohteista käsin, ja sen avulla pyritään vahvistamaan lapsen itsetuottamusta sekä käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään niin, että se vastaa inklusion periaatteisiin, ja siinä painotetaan kestävän elämäntavan mukaista toimintaa. Tämä tarkoittaa sitä, että opetuksessa huomioidaan sosiaaliset, kulttuuriset, taloudelliset ja ekologiset näkökulmat.

Esiopetuksessa pyritään edistämään lasten tasa-arvoa monin tavoin. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että kaikkien lasten mielipiteitä kunnioitetaan ja sukupuolten välinen tasa-arvo otetaan huomioon. Lapsia kannustetaan kehittämään omia kykyjään ja tekemään valintoja ilman sukupuoleen liittyviä odotuksia tai rajoituksia. Tasa-arvon rinnalla esiopetuksessa painotetaan yhdenvertaisuutta, joka ulottuu kaikkiin lapsiin riippumatta taustasta. Opetus toteutetaan poliittisesti, uskonnollisesti ja katsoimuksellisesti neutraalilla tavalla. Oppimisympäristöjen tehtävänä on rohkaista lapsia toimimaan omatoimisesti, aktiivisesti ja osana yhteisöä. (Opetushallitus 2014, 12–13.)

Oppimisympäristöjen on oltava lapsille turvallisia ja tasa-arvoa tukevia. Turvallinen ilmapiiri syntyy, kun toiminta perustuu keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon. Yhdessä tarkoituksenmukaisten oppimisympäristöjen kanssa tämä luo pohjan luottamukselliselle ja myönteiselle esiopetukselle. Esiopetuksessa lasten ideat ja aikaansaannokset saavat näkyvyyttä, ja heidän ajatuksiaan ja mielipiteitään arvostetaan. Kun lapset pääsevät osallistumaan oppimisympäristöjen suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin, heidän osallisuutensa vahvistuu ja he saavat kokemuksia onnistumisesta. (Opetushallitus 2014, 23–24.)

Kehittämistyöni tuotos Eskareiden leiripäivät – toimintamallista toimii Hyvä käytäntö- kuvauksena esiopetuksen oppimisympäristöstä sekä toimivasta yhteistyöstä. Tuotosta on mahdollista edelleen kehittää pellistämisen keinoin.

2 ESIOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Opetushallituksen laatimat esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014, 2022) ovat valtakunnallinen ohjeistus, joka perustuu perusopetuslakiin. Näiden perusteiden pohjalta laaditaan paikalliset esiopetussuunnitelmat, ja niiden mukaan esiopetusta toteutetaan käytännössä. Tavoitteena on varmistaa, että esiopetus on laadukasta ja toteutuu tasavertaisesti eri puolilla Suomea. Perusteet sisältävät linjaukset muun muassa opetuksen tavoitteista, sisällöistä, huoltajien ja henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollon periaatteista ja tavoitteista.

Esiopetus nähdään kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuutena, jossa eri osa-alueet tukevat toisiaan ja luovat pohjan esiopetuksen toimintakulttuurille. Perusteissa esiopetuksen oppilaasta käytetään nimitystä lapsi, korostaen toiminnan lapsikeskeisyyttä. Toiminnan tarkoituksena on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Opetus suunnitellaan niin, että lapsella on mahdollisuus innostua, kokeilla ja omaksua uutta. Esiopetuksen yksi tärkeimmistä tehtävistä on vahvistaa lapsen positiivista minäkuvaa sekä käsitystä itsestään oppijana. Toimintaa ohjaavat inklusion periaatteet, ja esiopetuksella on keskeinen rooli lapsen tuen tarpeiden varhaisessa tunnistamisessa, tuen tarjoamisessa ja mahdollisten ongelmien ennaltaehkäisyssä. (Opetushallitus 2014, 12.)

Perusopetuslain (628/1998) mukaan esiopetuksen tavoitteena on tukea lapsen kasvua kohti ihmisyyttä ja vastuullista yhteiskunnan jäsenyyttä. Esiopetuksessa lapsi saa valmiuksia ja taitoja, joita hän tarvitsee elämässään, ja samalla vahvistetaan oppimisen edellytyksiä tulevia koulupolkuja varten. Esiopetuksen tarkoituksena on turvata jokaiselle lapselle tasavertaiset mahdollisuudet sivistyksen ja edistää yhteiskunnallista tasa-arvoa. Kunnalla on velvollisuus tarjota esiopetusta alueensa lapsille sinä vuonna, kun lapsi täyttää oppivelvollisuutta edeltävän iän. Huoltajien vastuulla on huolehtia siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun siihen rinnastettavaan toimintaan, jossa saavutetaan samat tavoitteet. Esiopetusta voidaan järjestää esimerkiksi päiväkodeissa tai kouluissa, ja sen suunnittelussa ja toteutuksessa on aina huomioitava lapsen etu. Ketään lasta ei saa syrjiä tai kohdella eri tavalla sukupuolen, iän, taustan, kielen, uskonnon, vakaumuksen, terveydentilan, vammaisuuden tai muiden henkilökohtaisten ominaisuuksien vuoksi. Esiopetuksen opetuskielenä toimii suomi tai ruotsi. Tietyissä tapauksissa esiopetusta voidaan järjestää myös esimerkiksi saamen, romanin tai viittomakielellä tai muulla kielellä, mikäli se ei estä lasta osallistumasta opetukseen täysipainoisesti. Esiopetuksen kesto on tavallisesti yksi lukuvuosi, mutta pidennetyt oppivelvollisuuden piiriin kuuluville lapsille voidaan järjestää erilaisia esiopetusratkaisuja yksilöllisten tarpeiden mukaan. (Opetushallitus 2014, 52.) Vuosina 2021–2024 opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti kokeilun kaksivuotisesta esiopetuksesta. Koeryhmän seurantatutkimusta jatketaan peruskoulun loppuun saakka (Lahtinen. & Lankinen 2025, 187–188).

2.1 Laaja-alaisen oppimisen osa-alueet ja esiopetuksen tavoitteet

Opetushallituksen (2014) esiopetussuunnitelman perusteiden mukaan laaja-alainen osaaminen koostuu tiedoista, taidoista, arvoista, asenteista ja tahdonvoimasta – eli se kattaa oppimisen monia puolia. Osaamista ei ole pelkästään tiedon hallinta, vaan myös kyky soveltaa opittua erilaisissa tilanteissa. Esiopetuksessa oppimisympäristöjä suunniteltaessa on tärkeää varmistaa, että ne tukevat laaja-alaista oppimista. Pelkkä opetettava sisältö ei ole ratkaisevaa, vaan erityisen tärkeää on se, millä tavoin oppiminen tapahtuu ja millaisia mahdollisuuksia ympäristö tarjoaa lapsille osallistua ja

toimia. Esiopetuksen suunnittelu tulisi tehdä yhdessä lasten kanssa. Kun lapset osallistuvat toiminnan ideointiin, toteuttamiseen ja arviointiin, he oppivat ymmärtämään yhteisiä pelisääntöjä ja niiden tarkoitusta. Päiväkodin toimintakulttuuri ja erilaiset toimintatavat luovat osaltaan edellytyksiä laaja-alaisen osaamisen kehittymiselle. Myös yhteistyö eri toimijoiden kesken on keskeinen osa esiopetusta, ja se on selkeästi määritelty opetussuunnitelmassa. (Opetushallitus 2014, 16–19.)

Esiopetuksessa pyritään edistämään lasten laaja-alaista osaamista, joka muodostuu seuraavista **kuudesta osa-alueesta. Ajattelun ja oppimisen** osa-alueen tavoitteena on kehittää lasten kykyä ajatella kriittisesti, ratkaista ongelmia ja oppia uusia asioita. Tämä luo perustan elinikäiselle oppimiselle. **Kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun** osa-alueen tavoitteena on kehittää lasten kykyä ymmärtää ja arvostaa eri kulttuureja sekä ilmaista itseään monipuolisesti ja osallistua rakentavaan vuorovaikutukseen muiden kanssa. **Itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen** tavoitteena on opettaa lapsille taitoja, jotka liittyvät omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen, terveellisiin elämäntapoihin ja päivittäisiin toimintoihin. **Monilukutaidon** tavoitteena on kehittää lasten kykyä tulkita ja ymmärtää erilaisia viestejä ja tekstejä, kuten kuvia, numeroita ja mediaa, sekä tuottaa niitä itse. **Tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen** tavoitteena on tutustuttaa lapset tieto- ja viestintäteknologian perusasioihin, kuten digitaalisten välineiden käyttöön ja ymmärtämiseen. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen tukee heidän oppimistaan ja osallistumistaan nykypäivän yhteiskunnassa. **Osallistumisen ja vaikuttamisen** osa-alueen tavoitteena on rohkaista lapsia osallistumaan yhteisön toimintaan, ilmaisemaan mielipiteitään ja ymmärtämään demokraattisen päätöksenteon perusteita. (Opetushallitus 2014, 15–19.)

Esiopetus on eheytettyä opetusta, joka rakentuu lasten kiinnostuksen kohteista ja yhteisistä tavoitteista. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin opetukselle asetettuihin tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Oppiminen on jaettu viiteen kokonaisuuteen. **Ilmaisun monet muodot** tukevat lasten mielikuvitusta, luovuutta ja itseilmaisua taito- ja taidekasvatuksen kautta sekä vahvistaa heidän minäkuvaansa, korostavat kulttuurista osaamista, vuorovaikutusta ja ilmaisua osana laaja-alaista oppimista. **Minä ja meidän yhteisömme** vahvistaa lasten ymmärrystä yhteiskunnasta, yhteisöstä ja kulttuurisesta monimuotoisuudesta. Sen tavoitteena on vahvistaa lasten valmiuksia toimia yhteisössä, ymmärtää erilaisia katsomuksia ja arvoja sekä kehittää vuorovaikutustaitoja. **Kielen rikas maailma** kehittää lasten kielellisiä ja vuorovaikutustaitoja korostaen kielen merkitystä ajattelun, oppimisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen välineenä. Tavoitteena on vahvistaa lasten ilmaisukykyä ja rohkaista heitä käyttämään kieltä monipuolisesti eri tilanteissa. **Kasvan ja kehityksen** oppimiskokonaisuus tukee lasten fyysisistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä liikunnan, terveyskasvatuksen ja hyvinvointitaitojen avulla. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään oman kehonsa toimintaa, huolehtimaan hyvinvoinnistaan ja oppimaan terveellisiä elämäntapoja. Kokonaisuus kannustaa lapsia liikkumaan monipuolisesti, harjoittamaan motorisia taitojaan ja kehittämään itsesääätelykykyään. Lisäksi se tukee lasten tunnetaitoja ja sosiaalista vuorovaikutusta. **Tutkin ja toimin ympäristössäni** rohkaisee lapsia tutkimaan ja ymmärtämään ympäristöään matemaattisen ajattelun, ympäristökasvatuksen ja teknologiakasvatuksen keinoin. Opetuksessa lapset tutustuvat lähiyhteisön historiaan, ajankohtaisiin asioihin ja eettisiin valintoihin. He oppivat havainnoimaan ympäristöään, pohtimaan yhteiskunnallisia kysymyksiä ja harjoittelemaan rakentavaa käyttäytymistä. Lisäksi opetuksessa käsitellään eri kulttuureja, uskontoja ja katsomuksia, jotta lapset oppivat arvostamaan monimuotoisuutta. Tutkin ja toimin ympäristössäni oppimiskokonaisuus

koostuu kolmesta pääalueesta: **Matemaattinen ajattelu**: Lapsia rohkaistaan havainnoimaan ja pohtimaan matemaattisia ilmiöitä arjessa, kuten lukumääriä, muotoja ja sijaintikäsitteitä. **Ympäristökasvatus**: Lapset oppivat kestävän elämäntavan mukaisia valintoja ja tutustuvat luonnon ilmiöihin sekä ekologisiin periaatteisiin. **Teknologiakasvatus**: Lapsia kannustetaan tutkimaan teknologian vaikutuksia ympäristöön ja kehittämään ongelmanratkaisutaitojaan. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa korostetaan, että oppiminen tapahtuu lasten omakohtaisten havaintojen, kokemusten ja elämysten kautta. Näiden kokonaisuuksien tavoitteet yhdistyvät pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla, jotta lapsille tarjotaan monipuolinen ja osallisuutta tukeva oppimiskokemus. Tämä lähestymistapa vahvistaa lasten aktiivista toimijuutta ja luo merkityksellisiä oppimiskokemuksia. Toimivan ja lapsilähtöisen esiopetuksen avulla voidaan rakentaa perustaa elinikäiselle oppimiselle. (Opetushallitus 2014. 30–39.)

2.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Esiopetuksessa oppimisympäristöllä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytänteitä, välineitä ja tarvikkeita, joiden avulla tuetaan lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Näissä ympäristöissä oppiminen tapahtuu. Luonto, pihat, leikkipuistot ja urheilukentät ovat oppimisympäristöjä samoin kuin kirjastot, museot, kirkot, leirikeskukset ja muu rakennettu ympäristö. Oppimisympäristö voi olla myös digitaalinen. Oppimisympäristö käsite sisältää fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja katsoimuksellisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti eri kokoisissa ryhmissä sekä pienryhmissä, joita muodostetaan tarpeen mukaan. Ympäristöt ja luonto toimivat kasvattajina ja kanssatoimijana samoin kuin kasvattajat, muut aikuiset ja ryhmän muut lapset (vertaisoppiminen). (Vasu kirkossa 2023; Opetushallitus 2024; Huhmarniemi, M. & Hiltunen, M. & Jokela, T. 2020, 206–207.)

Oppimisympäristöissä on huomioitava inkluusio, ergonomia, ekologisuus ja kestävyys sekä viihtyvyys ja esteettisyys, esteettömyys sekä tilojen valaisu, akustiikka ja sisäilman laatu. Kaikissa oppimisympäristöissä on varmistettava niin fyysinen, psyykinen, sosiaalinen, katsoimuksellinen kuin pedagoginen turvallisuus ja tarkoituksenmukaisuus, johon sisältyvät myös siisteys ja asianmukainen vaatetus ja varusteet sekä ohjaus niiden käytössä. Teknologia ja digitaaliset välineet ovat osa monipuolista lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Digitaalisten sovellusten ja ympäristöjen käytön tulee olla tarkoituksenmukaista ja pedagogista toimintaa monipuolistavaa tai yksilöllistä tukea mahdollistavaa. (Opetushallitus. 2025.)

Esiopetuksessa oppimisympäristöjä suunnitellaan, rakennetaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa. On luontevaa osallistaa myös huoltajia ja perheitä. Hyvä oppimisympäristö on monipuolinen. Siinä on mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja lapselle mieluiseseen tekemiseen, se tukee lasta hänen kehitystehtävissään ja tuen tarpeessaan ja se haastaa kokeilemaan uutta. Toimiva oppimisympäristö mahdollistaa monipuolisen vauhdikkaan ja rauhallisen liikkumisen, erilaiset leikit ja pelit, tutkimisen ja eri aistisen havainnoinnin sekä rauhallisen oleilun ja levon sekä arkiset toiminnot kuten hygienia, pukeminen ja ruokailut. Oikein rakennettu tai löydetty oppimisympäristö vahvistaa lasten osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Lasten ideat, leikit ja kiinnostuksen kohteet sekä heidän tekemänsä työ näkyvät oppimisympäristössä. Hyvä oppimisympäristö mahdollistaa lapsen yksilöllisyyden sekä hänen näkyväksi ja kuulluksi tulemisensa. Oppimisympäristöjä kehitetään jatkuvan havainnoinnin ja pedagogisen dokumentoinnin myötä. Oppimisympäristöjen tulee edistää

varhaiskasvatuksen yleisten, ryhmän sekä lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden toteutumista, lapsen terveen itsetunnon sekä sosiaalisten että oppimisen tavoitteiden saavuttamista. (Opetushallitus 2014, 23.)

Esiopetuksessa oppimisympäristöllä on keskeinen rooli lapsen oppimiselle ja oppimisen tuelle. Ympäristö tulee suunnitella niin, että se herättää lapsen uteliaisuuden, lisää kiinnostusta oppimiseen ja vahvistaa oppimismotivaatiota. Samalla oppimisympäristön tulee tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja kykyä tarkastella omaa toimintaansa. Hyvä oppimisympäristö tarjoaa tilaa leikille, toiminnallisuudelle ja rauhoittumiselle. Hyvässä oppimisympäristössä syntyy myönteistä vuorovaikutusta aikuisten ja lasten välillä, ja se mahdollistaa erilaisia toiminnan ja oppimisen tapoja. Monipuoliset oppimisympäristöt auttavat lapsia olemaan aktiivisia, kehittämään tervettä itsetuntoa, vahvistamaan sosiaalisia taitoja ja oppimaan oppimisen taitoja vahvistaen samalla tasa-arvon toteutumista. Tavoitteena oppimisympäristön monipuolisuudessa on, että lapset voivat käyttää kaikkia aistejaan, liikkua, käyttää muistiaan ja rikastuttaa mielikuvitustaan. Toiminnalliset ja kokemukselliset työskentelytavat tuottavat elämyksiä ja lisäävät oppimisen iloa ja motivaatiota. Monipuolisten toimintatapojen toteuttaminen edellyttää, että oppimisympäristössä on riittävästi erilaisia tiloja ja materiaaleja, jotka soveltuvat sekä leikkiin että oppimiseen. Tarvitaan myös erilaisia havainto- ja työskentelyvälineitä sekä mahdollisuuksia hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa. Oppimisympäristön tulee mahdollistaa toiminnan eriyttämisen lasten tarpeiden mukaan. Eriyttäminen tukee lasta ryhmässä toimimisen harjoittelussa ja yhteistyötaitojen kehittämisessä sekä mahdollistaa erityistä tukea. Leikki eri muodoissaan on sekä erityinen oppimisen väline että oppimisympäristö. (Opetushallitus 2014, 23–24, 28.)

Esiopetuksen oppimisympäristöt ovat kulttuurisia. Ne rakentuvat yhteisön arvoista, tavoista ja perinteistä, jotka muovaavat oppimisen tapoja ja sisältöjä. Kulttuurinen näkökulma oppimisympäristöihin tarkoittaa sitä, että oppimisessa huomioidaan lasten taustat, kieli, katsomukset ja yhteisön vuorovaikutus. Kulttuurisuus näkyy monimuotoisuuden kunnioittamisena, eri tapojen ja ilmaisumuotojen arvostamisena sekä yhteisöllisyyden vahvistamisena. Oppimisympäristöt eivät ole pelkästään fyysisiä tiloja, vaan myös sosiaalisia ja henkisiä tiloja, jotka vaikuttavat siihen, kuinka lapset hahmottavat maailmaa ja oppivat toimimaan siinä. Relationaalinen oppimisympäristö korostaa oppimisen ja ympäristön välistä vuorovaikutusta. Se ei ole staattinen tila, vaan muotoutuu jatkuvasti arjen käytännöissä ja osallistujien toiminnan kautta. Oppimisympäristöjen kehittämisessä korostetaan yhteisöllisyyttä, osallistumista ja vuorovaikutusta, jotta oppiminen olisi merkityksellistä ja tukisi lasten aktiivista toimijuutta. Tämä lähestymistapa auttaa lapsia hahmottamaan ympäristöään ja rakentamaan omaa oppimispolkuaan. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 51; Raittila & Siippainen 2017, 283–292.)

2.3 Yhteistyö perusopetukseen siirtymävaiheessa

Lapselle siirtymiset kodista ja varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen ovat erityisiä elämänvaiheita, joissa lapsen turvallisuuden tunteen tulee säilyä. Turvallinen ja onnistunut siirtymävaihe edistää lapsen kokonaisyhyvinvointia sekä kasvu- ja oppimisedellytyksiä. Siirtymävaiheeseen kuuluvien paikallisten toimintojen ja käytäntöjen tulla olla suunnitelmallisia ja yhtenäisiä. Käytäntöjä toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyönä opetuksen järjestäjän johdolla. Huoltajia kuullaan ja saatu palaute otetaan huomioon kehittämistyössä. (Opetushallitus 2014, 24–26.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaisesti perusopetukseen siirtymävaiheen yhteistyön tavoitteina on muodostaa varhaiskasvatuksesta, esiopetuksesta ja perusopetuksesta johdonmukainen, lapsen kasvua ja oppimista tukeva jatkumo. Siirtymävaiheen yhteistyö varmistaa esiopetuksen laadukasta toteutumista sekä vahvistaa lasten ja huoltajien osallisuutta kasvatuksen ja oppimisen kokonaisuudessa.

Laadukas opetus perustuu vahvaan ymmärrykseen oppimisen eri vaiheiden tavoitteista ja käytännöistä. Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön tiivis yhteistyö opetussuunnitelmien suunnittelussa ja kehittämisessä tukee kasvatuksen ja koulutuksen kokonaisvaltaista laatua. On olennaista, että eri kasvatus- ja koulutusasteiden ammattilaiset pääsevät tutustumaan toistensa työhön ja oppimisympäristöihin käytännön tasolla. Lapsen kasvun ja oppimisen kannalta on tärkeää, että opetuksen ja tuen järjestämisessä on johdonmukaisuutta eri vaiheiden välillä. Esiopetuksen henkilöstö tekee tiivistä yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa, jotta lasten hyvinvointia, kehitystä ja oppimista voidaan tukea mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Esiopetuksen oppilashuollon ja tuen toimintatapoja arvioidaan ja kehitetään moniammatillisesti, jotta ne vastaavat lasten tarpeisiin parhaalla mahdollisella tavalla. Lisäksi yhteistyö lähiympäristön eri toimijoiden kanssa rikastuttaa oppimisympäristöjä ja tuo opetukseen yhteiskunnallista ja paikallista ulottuvuutta. Tällä tavoin lasten oppimisympäristöt laajenevat ja avautuvat osaksi laajempaa yhteisöä ja maailmaa. (Opetushallitus 2014, 24–26.)

Esiopetuksessa henkilöstön välinen yhteistyö on olennainen osa laadukasta opetusta ja koko esiopetusyhteisön hyvinvointia. Aikuisten välinen vuorovaikutus ja yhteistyö toimivat myös tärkeänä mallina lapsille. Yksi esiopetuksen keskeisistä tavoitteista on vahvistaa lasten kykyä toimia yhdessä ja kehittää heidän yhteistyötaitojaan. Tämän tavoitteen tukemiseksi hyödynnetään erilaisia yhteistyön muotoja, kuten pienryhmätoimintaa. Lapsia rohkaistaan osallistumaan yhteiseen tekemiseen ja heitä ohjataan toimimaan rakentavasti ryhmän jäsenenä. Lapset otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin heidän ikä- ja kehitystasonsa mukaisella tavalla, mikä tukee heidän osallisuuttaan ja aktiivista rooliaan yhteisössä. (Opetushallitus 2014, 24–26.)

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on luoda toimivat käytännöt yhteistyölle ja tiedon siirrolle, jotta lasten siirtyminen kotoa tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen sujuisi mahdollisimman joustavasti ja lapsen kasvua sekä oppimista tukevalla tavalla. Tarkoituksena on varmistaa, että opetuksen, tuen ja oppilashuollon kannalta olennainen tieto siirtyy lapsen mukana yksiköstä tai koulutusasteelta toiseen. Tiedonsiirrossa toimitaan aina voimassa olevien säädösten mukaisesti. Siirtymävaiheissa – ja erityisesti silloin, kun lapsi aloittaa esi- tai perusopetuksen poikkeukselliseen aikaan – hyödynnetään sekä aiempien että tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kehityksen ja tuen tarpeiden arvioinnissa. Esi- ja alkuopetukseen siirtymisen yhteydessä lapsen ja huoltajan kanssa käydään keskustelu alkavan opetuksen tavoitteista, sisällöstä ja toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat pääsevät tutustumaan oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkamista. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen tarjotaan lisäksi tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan mahdollisuuksista. (Opetushallitus 2014, 24–26.)

Opetuksen järjestäjällä on vastuu huoltajayhteistyön kehittämisestä. Tämän yhteistyön perustana ovat molemminpuolinen kunnioitus, tasavertainen vuorovaikutus ja luottamuksen rakentaminen. Esiopetuksen henkilöstö toimii yhteistyössä aloitteellisesti ja pyrkii aktiivisesti luomaan henkilökohtaista yhteyttä huoltajiin. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät erityiskysymykset. Viestintää tuetaan eri kanavin, ja tarvittaessa käytetään tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajayhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliseen vuorovaikutukseen ja vertaistukeen. Esiopetuksessa otetaan huomioon huoltajien tieto ja kokemus lapsensa aiemasta kasvuympäristöstä, kehityksestä, oppimisesta ja kiinnostuksen kohteista. Opettaja käy jokaisen huoltajan kanssa keskustelua perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatustavoista ja käytännöistä. Lasten ja huoltajien näkemykset otetaan huomioon opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa sekä mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laadinnassa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuus tutustua esiopetuksen arkeen ja osallistua lapsensa päivään. Heidän kieli- ja kulttuuritietoaan sekä muuta osaamistaan voidaan hyödyntää esiopetuksen sisällöissä. Keskustelu lapsen kasvusta ja oppimisesta on säännöllistä, ja se korostuu erityisesti silloin, kun suunnitellaan ja toteutetaan oppimisen ja kasvun tukea. Huoltajille annetaan tietoa muun muassa kuljetuksista, oppilashuolosta ja muista esiopetusta täydentävistä varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajilta ja lapsilta kerätty palaute hyödynnetään opetuksen, tuen järjestelyjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä.

(Opetushallitus 2014, 24–26.)

Esiopetuksen ja perusopetuksen siirtymävaiheen onnistunutta jatkumoa tuetaan tiiviillä yhteistyöllä eri toimijoiden välillä sekä tarjoamalla monipuolisia oppimisympäristöjä yhteistyöverkoston avulla. Yksi tärkeä osa tätä jatkumoa on katsomuskasvatus, joka tukee lasten eettisen ajattelun ja tunnetaitojen kehittymistä sekä valmiuksia kohdata erilaisuutta. Esiopetuksessa katsomuskasvatus kytkeytyy luontevasti arjen tilanteisiin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on katsomuksellista tai uskonnollista merkitystä. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat sekä omaan että muihin ryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuna oleviin katsomuksiin, uskontoihin ja niihin liittyviin perinteisiin ja tapoihin. Uskonottomuus huomioidaan tasavertaisena osana katsomuskasvatusta. Yhteistyössä eri toimijoiden kanssa rakennetaan ymmärrystä ja kunnioitusta moninaisuutta kohtaan, mikä tukee sujuvaa siirtymistä perusopetukseen. Lapsia rohkaistaan kysymään ja pohtimaan, ja heidän ihmettelylleen annetaan tilaa. Työtapoina korostuvat vuorovaikutteiset keskustelut ja eläytymistä tukevat menetelmät, jotka vahvistavat lasten valmiuksia käsitellä katsomuksellisia kysymyksiä. Oppimista rikastetaan myös vierailuilla ja lähiympäristön tapahtumien hyödyntämisellä. Näin luodaan eheä ja lapsilähtöinen jatkumo, joka tukee lapsen kasvua ja oppimista siirtymävaiheessa. (Opetushallitus 2014, 35.)

3 LEIRI OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ JA OSALLISUUDEN MAHDOLLISTAJANA ESIOPETUKSESSA

Lasten oikeuksien yleissopimuksessa on määritelty lapsen oikeus ilmaista näkemyksensä itseään koskevissa asioissa. Lasten mielipiteet on otettava huomioon lasten ikä- ja kehitystason mukaisesti. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991). Suomen perustuslaissa muistutetaan lasten kohtelusta tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän oikeudestaan saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. (Suomen perustuslaki 731/1999). Varhaiskasvatustavan mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on varmistaa lasten mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Lapsille on annettava mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lasten mielipiteet ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon heidän ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti, kun varhaiskasvatusta suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. (Varhaiskasvatustavan laki 540/2018.)

Osallisuudella tarkoitetaan esiopetuksessa lapsen kokemusta olla osa ryhmää ja yhteisöä sekä siinä tapahtuvaa vuorovaikutusta lapsen omista lähtökohdista käsin. Esiopetusryhmässä lapsella on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä liittyviin asioihin sekä tulla ymmärretyksi ja hyväksytyksi omana itsenään. Lapsen osallisuuden toteutuminen on aktiivista toimintaa, jonka tukeminen vaatii tietoisia tekoja sekä henkilöstön ohjausta ja tukea. (Opetushallitus 2025a.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) korostetaan lapsilähtöistä pedagogiikkaa ja arvoperustaa, jonka keskiössä ovat lasten osallisuus, lasten näkemysten ja mielipiteiden arvostaminen, kuuleminen ja huomioiminen. Toteutettavan pedagogisen toiminnan on mahdollistettava lapsille aktiivinen toimijuus ryhmässään. Esiopetuksen henkilöstön on aktiivisella, läsnä olevalla työotteellaan tartuttava lasten aloitteisiin ja kiinnostuksen kohteisiin toiminnan lähtökohdaksi. Oppimisympäristöä tulee kehittää yhdessä lasten kanssa niin, että se mahdollistaa lasten innostumisen monipuoliseen tekemiseen ja itsensä ilmaisemiseen sekä osallisuuteen. Pedagogista toimintaa ja työn tekemisen tapoja tulee arvioida ja pohtia lasten osallisuuden toteutumisen näkökulmasta. (Opetushallitus 2025a.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2025) määritelmän mukaan osallisuus koostuu lapsen oikeudesta saada tietoa itseä koskevista suunnitelmista, päätöksistä, ratkaisuista, toimenpiteistä ja niiden perusteluista sekä lapsen mahdollisuuksista ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Osallistuminen on toimintaa, jossa osallisuus usein konkretisoituu. Ratkaisevaa on kuitenkin lapsen oma kokemus ja tunne osallisuudesta. Osallisuus ei ole toteutunut, jos lapselle ei ole tullut kokemusta hänelle tärkeiden asioiden kuulemisesta ja niiden merkityksellisyydestä päätöksen teossa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2025).

Silloin, kun lapsi tuntee kuuluvansa ryhmään ja hän osallistuu ryhmän yhteiseen toimintaan, osallisuus toteutuu toimijuutena. Lapsi kokee yhteenkuuluvuutta ryhmään. Aikuiset pystyvät omalla toiminnallaan ja oppimisympäristöjä muokkaamalla vaikuttamaan lapset toimijuuden toteutumiseen. Osalle lapsista toimijuus on haasteellista. Toimijuutta voi haastaa ujous, kieli- tai kommunikaatiovaikeus tai jokin vamma. Aikuisen roolina on mahdollistaa toimijuus. On huomioitava, että toimijuus ja osallisuus on mahdollisuutta ja kykyä vaikuttaa asioihin, tuoda esille uusia ideoita ja esittää mielipiteensä sekä mahdollisuutta ja kykyä pyytää apua. (Kyrönlampi & Sirkka 2024, 36–39.) Toimijuus on myös vastuullisuutta ja vastuunottoa, johon kasvaminen on yhteisöllinen mutta yksilölliseen tahtiin toteutuva prosessi (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 44).

Kielitoimiston sanakirjan mukaan **leiri** on paikka, johon joukko ihmisiä on sijoittunut teltta- tms. tilapäismajoitukseen. Leiri on lyhyehkö valmennus-, opinto- tms. jakso, johon liittyy osanottajien yhteismajoitus. Seurakunnan toimintaperinteessä leiriin on katsottu kuuluvan vähintään yhden yön yöpymisen. Järjestetään myös päiväleirejä ja leiripäiviä. Leirin ja retken raja onkin häilyvä. Yleensä toiminnan sisältö, toimintaympäristö ja olosuhteet tai toteuttamispaikka ovat perusteena sanan käyttämiselle. (Ritokoski & Porkka 2021, 277–278; Ketola 2002, 20, 48–49.)

Leiri on varhaiskasvatuksen sekä varhaisnuoriso- ja nuorisotyön sekä perhetyön kasvatusmenetelmä, oppimisympäristö sekä toimintamuoto. Leirityöllä on kirkossa pitkät perinteet. Kirkossa järjestetään vuosittain n. 4000 leiriä sekä n. 1000 leiriä yhdessä partiolippukuntien kanssa. Leirejä on toteutukseltaan, sisällöltään ja kohderyhmältään hyvin monenlaisia. On telttaleirit, leirit leiri- ja kurssikeskuksissa, vaellukset, pyörä- ja melontaretket, koulutusleirit, liikuntaleirit, perheleirit ja lastenleirit. Tunnetuin leiri-instituutio lienee rippileirit. (Suomen Evankelisluterilainen kirkko 2025a.)

Leiri mahdollistaa osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemukset, erilaisen yksilö- ja ryhmätyöskentelyn sekä tarjoaa uudenlaisia oppimisympäristöjä esiopetukseen. Leiri yhdistää oppimisen, seikkailun ja yhdessäolon. Leiri mahdollistaa uusien roolien kokeilemisen sekä tarjoaa erilaisia vapaa-ajan toimintaympäristöjä. Leirit lisäävät taloudellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta tarjotessaan kaikille osallistujille samanlaiset mahdollisuudet rentoutumiseen, palautumiseen ja hoivan kokemiseen. Leirillä opitaan vuorovaikutustaitoja, itsenäistymistä, itsensä löytämistä sekä vastuun kantamista niin omista kuin yhteisistä asioista ja tavaroista. Yhdessäolo, viihtyminen, ilo ja hauskanpito, leikki ja luovuus sekä uusien ihmissuhteiden solmiminen ovat olennainen osa leiriä. Leirillä vietetään aikaa ja eletään leiriarkea yhdessä leirin teeman mukaisen sisällön ympärillä. Leiri irrottaa osallistujat omasta arjesta ja antaa hyviä kokemuksia yhdessäolosta sekä yhteisestä toiminnasta. (Ritokoski & Porkka 2021, 287–289; Suomen Evankelisluterilainen kirkko 2021, 2025a.)

Leirillä toteutuu turvallinen ja myönteinen ilmapiiri, uuden oppiminen, tutustuminen itsen ja toisiin leiriläisiin ja aikuisiin sekä on mahdollisuus tehdä ja kokea yhdessä. Nämä elementit yhdessä erilaisen elämysten kanssa sekä mahdollisuudet käyttää pedagogisia menetelmiä luovasti ja monipuolisesti tekevät leiristä ainutlaatuisen oppimisympäristön. Leiri toimintamuotona sekä luonto ja ympäristö oppimisympäristönä mahdollistavat non-formaalien oppimisen luontevasti. Leiritoiminta ja luonnon läheisyys tukevat kokonaisvaltaista hyvinvointia (fysiologinen, henkinen, sosiaalinen, psyykinen, toiminnallinen, hengellinen) ja erilaista taidollista sekä kognitiivista oppimista sekä mahdollistavat immateriaalisia kokemuksia. Luonnossa olemisen on todettu laskevan stressitasoa ja vahvistavan immuunijärjestelmää. (Ritokoski, S. & Porkka, J. 2021, 287–289; Suomen Evankelisluterilainen kirkko 2025b; Luontoliitto 2015.)

Leirin suunnittelussa huomioidaan työntekijöiden vastuujako, roolit ja tehtävät, ohjelmasuunnittelu, turvallisuussuunnittelu, leiriläisten moninaisuuden huomioiminen sekä tiedottaminen. Leirille nimitetään ohjelma- ja turvallisuusvastaava, jonka tehtävänä on laatia yhdessä leirin muun henkilökunnan kanssa turvallisuussuunnitelma. Turvallisuussuunnitteluun kuuluvat fyysinen, psyykinen, sosiaalinen, seksuaalinen sekä seurakunnan leireillä hengellinen turvallisuus. Ohjelma- ja turvallisuusvastaava perehdyttää muun leirin henkilökunnan (työntekijät sekä vapaaehtoiset) leirin turvallisuushaasteisiin sekä toimintaohjeisiin mahdollisissa hätä-, kriisi- ja läheltä piti tilanteissa. Henkilöstölle nimitetään vastuualueet ja tehtävät, joiden mukaan toimitaan. Leirin turvallisuusohjeet ja leirisäännöt käydään osallistujien kanssa yhdessä läpi leirin aloitustilanteessa leiriläisille ymmärrettävällä tavalla.

Leirin turvallisuus- ja ohjelmavastaavalla on leirin järjestävän tahon kanssa vastuu riittävästä henkilökuntaresurssista. (Suomen Evankelisluterilainen kirkko 2025b; Ketola 2002, 61–70; Luontoliitto 2015.)

Leirin sisältöön ja päiväohjelmaan vaikuttavat kohderyhmä (ikä ja osallistujamäärä), teema sekä valitsevat olosuhteet ja valittu toimintaympäristö. Leiripäivässä tulee olla sopivassa suhteessa toimintaa, lepoa ja palautumista sekä ruokailuja. Yhdessä oleminen ja -tekeminen on leirin ydintä. Päiväohjelmassa on varmistettava riittävä yksilöllinen rauhoittuminen ja lepo sekä tarvittava henkilökohtainen tuki ja ohjaus. Leiri tulee lähtökohtaisesti pystyä toteuttamaan esteettömästi, yhdenvertaisuuden ja inklusion periaatteiden mukaisesti. Leirin toteuttajan vastuulla on huolehtia tilojen ja olosuhteiden saavutettavuudesta tarvittavilla toimenpiteillä ja resurssoinneilla. Leirin järjestäjän tulee konsultoida tarvittavia asiantuntijoita sekä leirin osallistujia, lasten kohdalla heidän huoltajiaan ja vastuuajuisaan saavutettavuuden toteutumiseksi. Leireille on aina ennakoilmoittautuminen, jonka yhteydessä kysytään leiriläisten erityistarpeista. Tämän ennakkoinformaation mukaan leiriolosuhteita, ohjelmaa ja henkilöstöä voidaan resursoida ja muokata osallistumisen ja onnistuneen leirikokemuksen mahdollistamiseksi. (Suomen Evankelisluterilainen kirkko 2025b; Ketola 2002, 48–70.)

Leiri esiopetuksen oppimisympäristönä yhdistää eskarilaisia ja luo yhteenkuulumisen kokemuksia niin omassa eskariryhmässä kuin kaikkina kaupungin eskarilaisina. Leiri antaa ainutlaatuisen mahdollisuuden oppia, havainnoida sekä seikkailla ja kokea asioita uudella tavalla ympäristössä. Leiripäivä vahvistaa lasten luontosuhdetta. Leiripäivä valmiiksi järjestettyine ohjelmineen mahdollistaa eskarin henkilökunnalle erilaisen pedagogisen havainnoinnin ja dokumentoinnin ympäristön. Leiripäivän ajankohta eskarivuoden lopussa on luonteva paikka arvioida lasten toimintaa ja taitoja uudessa ympäristössä sekä heidän kouluvalmiuksiaan. Eskarilaisten leiripäivä on siirtymäriitti eskarilaisesta koululaiseksi. Se yhdistää eskarilaisia ja luo positiivista irrottautumista muista päiväkotilaisista. Se vahvistaa koululaisen identiteetin muodostumista ja on eskarivuoden päättymisen yhteinen huijpentuma ja kevätretki. Eskareiden leiripäivä on ainutlaatuinen ja samalla perinteinen. Se liittyy uudet esikoululaiset vuosittaiseen perinteeseen ja luo pysyviä muistoja. On merkityksellistä kuulua tähän jatkumoon. (Suomen Evankelisluterilainen kirkko 2025b; Ketola 2002, 374–375; Opetushallitus 2014.)

3.1 Leikin merkitys esikouluikäiselle

Eriyinen ja tärkeä esiopetuksen oppimisympäristö on vapaa leikki. Vapaassa leikissä lapset itse suunnittelevat, sopivat ja neuvottelevat toiminnasta. He rakentavat ja organisoivat sekä johtavat toimintaa. Lapsen osallisuus ja toimijuus toteutuvat. Usein leikin suunnittelu ja valmistelu, leikkitalan ja ympäristön rakentaminen vie enemmän aikaa ja on vähintään yhtä tärkeää kuin itse leikki. Leikin rakentaminen itsessään on leikkiä ja lapsille mielekästä tekemistä. Lapsi leikkii leikin takia. Leikki on lapsen luonto ja olennainen olemisen tila. Aikuinen näkee leikin oppimisympäristönä, jota se tietysti myös on. Leikissä opitaan oman itsen tuntemista, sosiaalisia taitoja, vuorovaikutus- ja kaveritaitoja, kädentaitoja, matematiikkaa, musisointia, kielellisiä taitoja sekä muita laaja-alaisen oppimisen taitoja. Leikissä saadaan kokemuksia ja elämyksiä. Leikki on oivaltamista ja ihmettelyä. Leikki on demokratiakasvatusta ja vastuuseen kasvamista (yhteiset tilat ja tavarat, toisen huomioonottaminen, mentalisaatio). (Smids 2018, 41–43.)

Tutkimuksissa on todettu, etteivät aikuiset pidä vapaata leikkiä pedagogisesti yhtä arvokkaana kuin muuta ohjattua toimintaa. Aikuiset puuttuvat leikkiin, kun syntyy konfliktitilanne tai lapsi tulee hakemaan aikuisen apua. Vapaan leikin seuraaminen ja havainnointi on ensiarvoisen tärkeää. Näin muodostuu tietoa ja oikeita käsityksiä lasten toimijuudesta ja kehitystasosta, tietoa ryhmän toiminnasta ja ryhmärooleista, kaverisuhteista ja -taidoista. Leikkiä seuraava aikuinen tietää, mitä on konfliktin taustalla, mitä oikeasti on tapahtunut, näin hänen ohjaamisensa ja puuttumisensa ristiriitatilanteessa on oikea-aikaista, oikeansuuntaista ja oikeudenmukaista. Havainnoiva aikuinen tietää lasten roolit ja sosiaaliset tilat leikissä. Hän osaa ohjata lasta osallistumaan, rohkaista häntä ja rauhoittaa toista lasta tai ohjata pomottavaa lasta toisenlaiseen leikkirooliin. Vapaa leikki ei ole aikuisen vapaa aikaa tai aikaa tehdä jotakin tärkeämpää työtehtävää. Vapaa leikki ei ole vain rajattu välitila tai oppimisympäristöjen tai arjen toimintojen välinen siirtymä. Vapaalle leikille kuuluu päiväohjelmaan ja pedagogiseen suunnitteluun sisältyvä aikansa ja paikkansa. Aikuiset suunnittelevat ja valmistelevat tavoitteellisesti vapaan leikin mahdollistavia oppimisympäristöjä: tiloja, ympäristöjä ja toimintakulttuuria. (Smids 2018, 35–46.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa leikin merkitys lapsen kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle tuodaan vahvasti esille. Lasten leikki nähdään olennaisena osana esiopetusta. Esiopetuksessa leikki ja oppiminen ovat rinnakkaisia ja sisäkkäisiä toisiinsa liittyviä ilmiöitä. Leikissä lapsella on aktiivinen rooli, eikä leikki ole tietty aktiviteetti, vaan se tarkoittaa lapselle innostavaa, aktiivista ja luovaa toimintaa sekä lapsen sitoutumista häntä kiinnostaviin ja hänelle merkityksellisiin ilmiöihin ja tilanteisiin. Esiopetuksessa lapsi on lapsi, perusopetuksessa oppilas. Perusopetuksessa leikki nähdään esiopetusta enemmän pedagogisena menetelmänä, jonka mahdollisuuksia myös opetussuunnitelmassa korostetaan. (Kyrönlampi & Sirkko 2024, 51–55.)

Leikin avulla voidaan hyvin ja turvallisesti käsitellä myös uskontoon ja katsomuksiin liittyviä asioita. Liikunta, musiikki ja muut taideaineet laajentavat leikin mahdollisuuksia. Esimerkiksi uskontojen kertomusten kuuleminen on eräänlaista roolileikkiä, joka mahdollistaa eläytymisen erilaisiin rooleihin ja luo turvallisia mahdollisuuksia käsitellä erilaisia tunteita. Leikin avulla on mahdollista rakentaa toimintaa monenlaisten elämään kuuluvien ilmiöiden ympärillä. (Vasu kirkossa 2023.)

Leikin merkitys eri kieli- ja kulttuuri- ja katsomustaustaisten lasten osallisuudessa ja oppimisessa on keskeinen. Tutkimuksissa on todettu, että erityisesti fyysiset leikit näyttävät eri kieli- ja kulttuuri-taustoista tulevien lasten osallisuutta tukevana leikkimuotoina ja -ympäristöinä. Helppoihin sääntöleikkeihin (hippa- ja piiloleikit, palloleikit) on helppoa ja innostavaa liittyä mukaan. Leikin fyysinen aktiivisuus, sykettä nostava liikunta ja muiden lasten osallistuminen tukee lapsen osallistumista ja sitoutumista. (Arvola & Lastikka & Reunamo 2024, 111–118.)

3.2 Juhlat perinteen välittäjänä

Juhlat ja perinteet ovat oppimisympäristö, joka ei voi toteutua ilman lasten ja perheiden osallisuutta ja ilman yhteisöä. Perheet ovat monimuotoisia ja lapsen määrittelemä perhe voi olla erilainen kuin esiopetuspaikan tuntema tai se ei ole virallisen perhemäärittelyn mukainen. Juhlisiin voi osallistua ja tulla näkyväksi lapsen oikea perhe. Joskus juhlatila tai muu juhlan muoto voi rajoittaa osallistujamäärää. Esiopetuksen henkilökunnan tulee välittää kutsu viisaasti ja hienotunteisesti, ettei käytetyillä sanoilla ja termeillä rajata lapsen tärkeitä henkilöitä pois.

Perinteet ja juhlat tukevat lapsen oppimista ja ne vahvistavat yhteisöllisyyttä. Perinteet vahvistavat lasten ja perheiden välisiä suhteita ja ne muodostavat sekä opettavat hyväksytyjä käytänteitä sekä yhteisössä ja yhteiskunnassa vallitsevia normeja. Perinteiset juhlat niihin kuuluvine sisältöineen sekä erilaiset perinneleikit välittävät kulttuurista tietoa sekä käyttäytymistapoja lapsille ja perheille. Perinteet ja juhlat tukevat kotoutumista sekä lapsen sosioemotionaalista kasvua. Juhlat tuovat vaihtelua arkeen ja juhliin osallistuminen tuo joukkoon kuulumisen, onnistumisen sekä ilon ja toivon kokemuksia. Juhlat ja esiopetuksen perinteiset tapahtumat vahvistavat yhdenvertaisuutta ja vähentävät osattomuuden kokemusta (Eskareiden leiripäivät). (Seppänen 2018, 105–114.)

Juhlilla ja perinteillä voidaan tukea kasvatuksellisia ja lapsen kehittymiseen ja oppimiseen liittyviä tavoitteita (kengännauhajuhlat, tähtijuhlat). Juhlat voivat olla eskarin, päiväkodin tai koulun perinteisiin kuuluvia ja vuodenvaihtoon perustuvia, ajankohtaisia (urheilumenestys, euroviisut) tai kulttuuriin ja uskontoon kuuluvia kausijuhlia. Juhlia on luonteva käyttää katsomuskasvatuksen oppimisympäristöinä. Vietetään ryhmän eskarilaisten omien katsomusten tai uskontojen juhlia tai käydään tutustumassa niihin. Juhlien viettäminen on lapselle hyvin yleinen ja tuttu leikin muoto. (Seppänen 2018, 105.)

Suomalaisessa esi- ja perusopetuksessa järjestetään useita perinteisiä, suomalaiseen kulttuuriin kuuluvia juhlia, kuten joulujuhla, kevätjuhla ja itsenäisyyspäivän juhla. Suomalaiselle kulttuurille tavanomaisina juhlina niihin voi sisältyä uskontoon viittaavia elementtejä, kuten yksittäisen virren laulaminen. Tällaiset yksittäiset uskonnollista alkuperää olevat traditiot eivät tee juhlasta uskonnonharjoittamista, eikä niitä pidetä uskonnollisina tilaisuuksina. Toteutettavista juhlista sisältöineen päättävät opetuksen järjestäjät ja koulut. (Opetushallitus 2022.)

Esi- ja perusopetuksessa toteutuvat juhlat ovat osa opetussuunnitelman mukaista opetusta ja toimintaa, johon oppilaiden tulee osallistua. Oppilaiden huoltajille tulee koulujen ja päiväkotien tiedottaa järjestettävistä tapahtumista ja niiden sisällöstä. Tarvittaessa huoltajien kanssa sovitaan oppilasta koskevista yksilöllisistä järjestelyistä, jos huoltaja ei halua oppilaan osallistuvan johonkin osaan juhlaan kuuluvaa ohjelmaa. (Opetushallitus 2022.)

Koulujen ja päiväkotien juhlien suunnittelussa on tärkeää huomioida yhteisön kulttuurinen moninaisuus ja edistää oppilaiden ymmärrystä erilaisista katsomuksista ja perinteistä. Tämä moninaisuuden toteutuminen tukee oppilaiden kasvua erilaisuuden kunnioittamiseen, vastuullisuuteen sekä yhteistyöhön, näihin opetuksen ja kasvatuksen keskeisiin tavoitteisiin. (Opetushallitus 2022.)

4 SEURAKUNNAN JA ESIOPETUKSEN YHTEISTYÖ

Kirkko ja seurakunnat (myöhemmin seurakunnat) tekevät monipuolista opetussuunnitelman perusteiden mukaista yhteistyötä esiopetuksen kanssa. Seurakunnat tarjoavat oppimisympäristöjä sekä monialaista asiantuntijuutta, kasvatuskumppanuutta sekä tukea lasten ja yhteisöjen hyvinvointiin. Onnistuneen yhteistyön taustalla on tutustuminen ja yhteinen suunnittelu. Yhteiskunnan järjestämä varhaiskasvatus ja esiopetus on uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitoutumatonta. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin ja uskontoihin on vuorovaikutuksen ja yhteistyön perusta. (Opetushallitus 2014.)

Useimmiten yhteistyö perustuu kunnan ja seurakunnan väliseen sopimukseen ja seurakunta toimii kunnan esiopetussuunnitelmassa mainittuna yhteistyötahona ja oppimisympäristönä. Yhteistyötä tehdään katsomuskasvatuksessa, uskonnollisten tilaisuuksien järjestämisessä, kasvun ja hyvinvoinnin tukemisessa sekä yleissivistävässä opetuksessa. Kaiken yhteistyön tulee olla pedagogisesti perusteltua ja noudattaa esiopetussuunnitelman periaatteita. On tärkeää solmia hyvät henkilö- ja yhteistyösuhteet esiopetuksen henkilökunnan kanssa. Suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä Varhaiskasvatuksen suunnitelman (2022) valtakunnallista normia noudattaen yhteistyötä ja tapahtumia.

Yhteistyömuotoja on monia, myös perinteisiä uskonnollisia tilaisuuksia voidaan järjestää. Näistä tilaisuuksista on ilmoitettava vanhemmille etukäteen ja näihin tilaisuuksiin osallistuvat vain lapset, joiden vanhemmat antavat siihen luvan. Kunnan esiopetuksen henkilöstö vastaa luvan kysymisestä. Uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistumista ohjaavat kodin vastuu uskonnolliseen vakaumukseen ohjauksesta sekä lapsen positiivinen uskonnonvapaus. Kodin vastuuta on kunnioitettava ja samalla tulee varmistaa ja mahdollistaa lapsen oikeuden toteutuminen. Lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat huomioidaan esiopetuksessa myönteisellä tavalla. Lasten mielipiteet huomioidaan ja heidän identiteettiään tuetaan. (Yhteydet yhteiskunnan vahaiskasvatukseen).

Opetushallitus on antanut päivitetyn ohjeen, jonka tarkoituksena on varmistaa sivistyksellisten ja uskonnon vapautta koskevien perusoikeuksien toteutuminen esi- ja perusopetuksessa sekä edistää koulutuksellista tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja kulttuurisen moninaisuuden arvostamista ja lisäksi varmistaa, että opetus on oppilaita uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Niin kuin opetuksen järjestäjien tehtävänä on vastata opetuksen toteuttamisesta, on myös yhteisten juhlien ja uskonnollisten tilaisuuksien ja toimitusten ja niille vaihtoehtoisen toiminnan järjestämisestä säännösten ja määräysten edellyttämällä tavalla opetuksen järjestäjän vastuulla. (Opetushallitus 2022.)

Oppilaan huoltaja ilmoittaa, osallistuuko oppilas uskonnollisiin tilaisuuksiin ja toimituksiin vai niille vaihtoehtoiseen toimintaan. Huoltaja voi antaa ilmoituksen toistaiseksi kaikkien uskonnollisten tilaisuuksien osalta esimerkiksi esiopetukseen ilmoittauduttaessa tai halutessaan asiasta voi ilmoittaa tapauskohtaisesti. Huoltaja voi muuttaa ilmoitustaan. Ilmoituksen muodon päättää opetuksen järjestäjä. Ilmoituksen jälkeen esi- ja perusopetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että oppilaan osallistuminen uskonnolliseen tilaisuuteen tai toimitukseen taikka niille vaihtoehtoiseen toimintaan toteutuu huoltajan ilmoituksen mukaisena. Perus- ja ihmisoikeussäädökset turvaavat lapsille itsenäisen uskonnon ja omantunnon vapauden, joka on huoltajista itsenäinen. Lapsen uskonnon vapaus tulee huomioida lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Jos huoltaja ei tee ilmoitusta, koulun tulee kuulla oppilaan mielipidettä ja toimia sen mukaisesti. (Opetushallitus 2022.)

4.1 Kumppanuuden korit yhteistyön toteuttamisessa

Kumppanuuden korit muodostavat selkeän ja käytännöllisen kehyksen kunnan sivistystoimen ja seurakunnan väliselle yhteistyölle. Malli perustuu Opetushallituksen ajantasaisiin linjauksiin (Opetushallitus 2022) ja tukee monimuotoista yhteistyötä neljän eri teeman kautta. Korit auttavat hahmottamaan yhteistyön tavoitteet ja käytännöt. Niiden sisältö on koottu esitteeseen, joka on tarkoitettu kasvatusalan ammattilaisille, päättäjille kunnissa ja kirkossa sekä huoltajille tiedoksi. Korimallin tavoitteena on varmistaa uskonnonvapauden toteutuminen kaikilla koulutuksen ja varhaiskasvatuksen tasoilla. Tämän vuoksi korien sisältöjä tulee käsitellä erillään, jotta eri toimintamuodot säilyvät selkeästi rajattuina. Jokainen kori tarjoaa runsaasti erilaisia mahdollisuuksia, joita voidaan soveltaa paikallisiin tarpeisiin ja olosuhteisiin sopiviksi. Neljän korin malli tuo jäsenystä yhteistyöhön erityisesti monikulttuurisessa ja jatkuvasti muuttuvassa yhteiskunnassa, ja se tukee joustavaa, mutta selkeää toimintaa. (Kumppanuuden korit; Kirkosta terve – kunta ja seurakunta yhdessä 2020.)

I Kori Yleissivistävä opetus

Seurakunta voi olla yksi esiopetuksen oppimisympäristö, jossa toteutetaan yleishumanistista opetusta, joka ei sisällä uskonnon harjoittamista. Seurakunnan työntekijät voivat toimia asiantuntijoina esimerkiksi kulttuuristen ja katsomuksellisten teemojen ja moninaisuuden käsittelyssä. Myös luonto-, kestävyys ja kansainvälisyyskasvatuksessa seurakunnan työntekijöillä on erityistä asiantuntijuutta, jota voidaan hyödyntää esiopetuksessa. Pedagoginen vastuu säilyy esiopetuksella ja opetuksen sisältö perustuu esiopetuksen opetussuunnitelmaan. Esimerkkeinä oppimisympäristöistä kirkkorakennukset, jotka ovat kulttuurihistoriallisia ja yhteiskunnallisia kohteita, eivät pelkästään uskonnollisia tiloja.

II Kori Perinteiset juhlat

Perinteiset juhlat rakentavat yhteisöllisyyttä ja tukevat kotoutumista. Juhlien viettäminen kuuluu esiopetuksen opetussuunnitelmaan. Uskontoon viittaavat juhlatraditiot ovat osa suomalaista kulttuuria. Juhlien viettäminen ja perinteisiin tutustuminen ei ole uskonnon harjoittamista tai vakaumukseen kasvattamista. Perinteinen juhla voi sisältää yksittäisen uskonnollisen elementin, esimerkiksi esiopetuksen kevätjuhlassa voidaan laulaa Suvivirsi. Esiopetuksen perinteiset juhlat eivät ole seurakunnan järjestämiä. Järjestelyissä voidaan tehdä yhteistyötä ja seurakunnan edustaja voi olla kutsuvieraana. (Opetushallitus 2022.)

Esi- ja perusopetuksessa juhlat ovat osa opetusta ja toimintaa, johon oppilaiden tulee osallistua. Juhlat ovat tarkoitettu kaikille oppilaille ja heidän huoltajilleen. Juhlien järjestelyissä, kuten juhlapaikan valinnassa, tulee toimia niin, etteivät järjestelyt rajaa ketään jäämään pois vakaumukseen liittyvien syiden takia. Oppilaiden huoltaja tulee tiedottaa ajoissa järjestettävästä tapahtumasta ja niiden sisällöstä. (Opetushallitus 2022.)

Korvaavan tilaisuuden tai muista yksilöllisistä järjestelyistä vastaa esiopetuksen järjestäjä. Nämä järjestelyt, kuten oppilaan siirtäminen toiseen tilaan tai vaihtoehtoinen tilaisuus, tulee hoitaa hienotunteisesti ja mahdollisimman normaalina. Perinteinen juhlatilaisuus ja vaihtoehtoinen tilaisuus ovat samanarvoisia, vaikka käytetään termiä korvaava tilaisuus. Uskonnollisiin tai muihin perinteisiin juhliin osallistuminen kuin vaihtoehtoisin tilaisuuksiin osallistuminen eivät saa aiheuttaa tai ylläpitää

syрjiviä tai yhdenvertaisuutta rikkovia olosuhteita tai asenteita. Juhlaan sisältyvä yksittäinen uskonnollinen elementti (esim. virsi) ei tee tilaisuudesta sellaista, että sille tulisi järjestää korvaavaa toimintaa. Opetushallitus korostaa huolellisen harkinnan tärkeyttä, jos juhlia suunnitellaan järjestettäväksi uskonnollisissa tiloissa. (Opetushallitus 2022.)

III Kori Uskonnolliset tilaisuudet

Esi- ja perusopetusta järjestävä taho voi itse päättää, sisällytetäänkö opetuksen yhteyteen uskonnollisia tapahtumia, kuten jumalanpalveluksia, uskonnollisia päivänavauksia tai muuta uskonnollista toimintaa. Tällaiset tilaisuudet tulee pitää erillään muusta opetuksesta tai koulupäivän toiminnasta, koska ne sisältävät uskonnon harjoittamista. Perustuslain 11 §:n toisen momentin mukaan jokaisella on uskonnon- ja omantunnonvapaus. Tämä tarkoittaa oikeutta tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, ilmaista oma vakaumus sekä kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhteisöön. Ketään ei voida velvoittaa osallistumaan uskonnollisiin tilaisuuksiin, jos se on ristiriidassa hänen oman vakaumuksensa kanssa. (Opetushallitus 2022.)

Uskonnollisten tilaisuuksien ja toimitusten aikana tulisi mahdollisuuksien mukaan tarjota oppilaille vaihtoehtoista, mielekästä toimintaa (perustuslakivaliokunta 2/2014 vp). Opetushallituksen näkemyksen mukaan tällaisen vaihtoehdon tarjoaminen tulisi olla aina ensisijainen lähtökohta. Vaihtoehdoisen toiminnan tulisi vastata mahdollisimman hyvin uskonnollisen tilaisuuden luonnetta ja tavoitteita – ilman uskonnollista sisältöä. Vaikka korvaavaa toimintaa ei ole pakko järjestää täsmälleen samaan aikaan uskonnollisen tilaisuuden kanssa, järjestelyjen on oltava oppilaille yhdenvertaisia ja oikeudenmukaisia. (Opetushallitus 2022.)

Opetuksen järjestäjän on huolehdittava, ettei uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistumisesta tai osallistumatta jättämisestä aiheudu oppilaalle leimautumista tai muita haitallisia seuraamuksia. Oppilaan huoltajalla tulee olla todellinen ja aito vapaus valita, osallistuuko oppilas uskonnollista ainesta sisältäviin tilaisuuksiin (perustuslakivaliokunta 2/2014 vp). Kun tilaisuuksien sisällöstä tiedotetaan, tiedotettaessa riittää yleinen luonnehdinta siitä, mistä tilaisuudesta on kyse sekä tilaisuuden järjestämispaikasta. Tilaisuuden tarkkaa sisältöä ohjelmatasolla ei tarvitse avata, mutta yhteistyötahot tulee mainita. Uskonnolliset tilaisuudet ja toimitukset on järjestettävä erillään muusta toiminnasta, ja ne tulee nimetä siten, että oppilaille ja huoltajille muodostuu oikea käsitys tilaisuuden tai toimituksen uskonnollisesta luonteesta. (Opetushallitus 2022.)

Opetushallituksen ohjeistuksessa muistutetaan uskonnon harjoittamisesta positiivisen uskonnonvapauden periaatteella: lapsella on oikeus uskonnollisiin kokemuksiin, lapsen uskontoon liittyviä tunteita, puhetta ja kysymyksiä tulee kunnioittaa. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja hyväksytyksi mielihyvänsä ja vakaumuksineen. Lapsille on luontevaa keskustella ja kysyä uskonnollisista teemoista seurakunnan työntekijän kanssa hänen vieraillessaan ryhmässä tai hänet tavatessaan, vaikka tilaisuus tai tapaamisen sisältö ei olisi uskonnollinen. Tilanne on hoidettava hienotunteisesti lapsen positiivista uskonnonvapautta kunnioittaen ja hänet kohdaten sekä tilaisuuden luonteen mukaisesti yhteisiä normeja noudattaen.

Tyypillisiä esimerkkejä uskonnollisista tilaisuuksista ovat erilaiset kirkko- ja hartaustilaisuudet kuten joulukirkko ja pääsiäiskirkko.

IV Kori Kasvun ja hyvinvoinnin tuki

Kasvun ja hyvinvoinnin tuella tarkoitetaan yhteisölähtöistä ja tasavertaista kumppanuutta. Se voi toteutua suunnitelmallisesti ennaltaehkäisevän opiskeluhuollon ja työhyvinvoinnin tukemisena varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen hyvinvointisuunnitelmien mukaisesti sekä spontaanisemmin arjen kohtaamisissa. Kasvun ja hyvinvoinnin tuki on kaikille oppilaille avointa, tunnustuksetonta, uskontojen ja katsomusten kirjoa kunnioittavaa. Merkittävää kasvun ja hyvinvoinnin tukea on lasten ja henkilökunnan henkilökohtainen kohtaaminen, joka toteutuu erilaisissa tapaamisissa esiopetuksen arjessa. Seurakunnan työntekijä voi olla merkittävä vertaisaikuinen ja vertaiskasvattaja. Henkilökohtainen tuki mahdollistuu ja syvenee, kun työntekijöillä on omat vastuupäiväkotinsa - ja ryhmänsä, joissa he vierailevat. (Pieksämäen seurakunta 2024.)

Kasvun ja hyvinvoinnin tuki toteutuu myös vanhempainilloissa, seurakunnan toiminnasta tiedottamisen ja toimintaan ohjaamisen myötä. Tuki voi olla myös perhekeskus- ja kriisiyhteistyötä ja henkilökunnan virkistys- tai koulutustoiminnan järjestämistä. Eskarilaisten leiripäivissä toteutuu lasten sekä koko eskariyhteisön kasvun ja hyvinvoinnin tuki. Esiopettajan sanoin: ”Se päivähän on lahja meille aikuisille.”

4.2 Pieksämäen seurakunnan ja esiopetuksen yhteistyö

Pieksämäen seurakunnan strategian painopisteinä on vahvistaa yhteistä toimijuutta ja yhteisöllisyyttä, ehkäistä eriarvoisuutta ja yksinäisyyttä sekä toimia aktiivisesti ja yhteistyökykyisesti muiden alueen toimijoiden kanssa. Strategiassa sitoudutaan palvelemaan eri ikäryhmiä laadukkaasti ja kokoamaan kaikenikäisiä luontevasti yhteen, vahvistamaan yhteistyötä Pieksämäen kaupungin kanssa ja olemaan helposti saavutettavia ja läsnä ihmisten elämänkaaren eri vaiheissa, arkena ja juhlassa. (Pieksämäen seurakunta 2021.)

Pieksämäen seurakunnan varhaiskasvatus on laaja-alaista varhaiskasvatus- ja lapsiperhetyötä ja osa yhteiskunnan avointa varhaiskasvatusta. Työtä tehdään yhteistyössä ja kasvatuskumppanuudessa kaupungin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sekä muiden lapsiperhetoimijoiden kanssa. Tässä yhteistyössä seurakunta on katsomuskasvatuksen ja kristillisen kasvatuksen asiantuntija. Yhteistyö on Varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman perusteiden mukaista. (Pieksämäen seurakunta 2024.)

Seurakunta on varhaiskasvatuksen yhteistyötaho. Yhteistyötä arvioidaan ja kehitetään yhteisissä tapaamisissa varhaiskasvatuksen esihenkilöiden kanssa. Katsomuskasvatukseen liittyen (Minä ja meidän yhteisömme osaamisalue) seurakunnan varhaiskasvatuksen työntekijät pitävät kynttilähetken noin kerran kuukaudessa päiväkodeissa (sisältää esiopetusryhmät) ja ryhmäperhepäiväkodeissa. Kynttilähetkien sisältö ja toteutus ovat Varhaiskasvatuksen suunnitelman (2022) perusteisia. Suunnitelmaan on kirjattu myös uskonnolliset juhlapyhät ja kirkkorakennuksiin tutustuminen. (Pieksämäen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2022.)

Pieksämäen kaupunki noudattaa viiden kunnan yhdessä laatimaa Keski-Savon seudullista esiopetussuunnitelmaa, johon sisältyy tarkennettu paikallinen kunnan opetussuunnitelma, esiopetuksen vuosiympyrä. Yksikkökohtainen esiopetussuunnitelma eli vuosisuunnitelma tarkentaa ja yksilöi paikallisen ja seudullisen opetussuunnitelman toteuttamista. Yhteistyö seurakunnan kanssa perustuu

paikalliseen suunnitelmaan. Pieksämäellä seurakunta mainitaan esiopetussuunnitelmassa yhteistyökumppanina ja oppimisympäristönä. Yhteistyön käytännön toteutuksissa ja laajuudessa on eroja eri yksiköiden ja ryhmien välillä. Vaikuttavan ja tarkoituksenmukaisen yhteistyön mahdollistumiseksi tavoitteellinen ja oikea aikainen suunnittelu ja tiedottaminen on keskeistä. Yleensä vuosittainen arviointi- ja yhteistyöpalaveri on pidetty kevätlukukauden päätteeksi. (Pieksämäen kaupungin esiopetussuunnitelma 2022.)

Pieksämäen kaupungin esiopetuksen toimintakulttuurissa korostetaan leikkiä ja leikin kautta oppimista, aktiivisuutta, liikkumiseen ja terveisiin elämäntapoihin kannustamista, oppimisympäristöjen monimuotoisuutta ja turvallisuutta. Lapset ovat aktiivisesti osallisina toiminnan suunnittelussa, lasten ideat ja ajatukset otetaan toiminnassa huomioon. Jokaista lasta kuunnellaan. Lisäksi toimintakulttuuria ohjaavat periaatteet kaikille yhteinen esiopetus, oppimisen ja oivalluksen ilo, lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana sekä hyvinvointi ja turvallinen arki. (Pieksämäen kaupungin esiopetussuunnitelma 2022.)

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kynttilähetket ovat lapsen osallisuutta tukevia vuorovaikutuksellisia tuokioita. Kynttilähetkien teemat annetaan toimintakauden alussa toimintayksikköön tiedoksi. Tuokiot eivät sisällä uskonnon harjoittamista tai vakaumukseen kasvattamista. Teemat sekä pedagogiset menetelmät käsittelevät monipuolisesti laaja-alaisen esiopetuksen oppimisaikaa ja niissä painottuvat eettinen kasvatus, tunnekasvatus, ympäristökasvatus, juhlat ja perinteet, kielen rikas maailma, musiikki. Kynttilähetken toteutukseen voi sisältyä uskonnollista sisältöä esimerkiksi lasten virsi tai Raamatun kertomus. Kertomusten ja perinteiden välittäminen on ensisijaisesti yleissivistävää ja kulttuurista opetusta ja kasvatusta. (Pieksämäen kaupungin esiopetussuunnitelma 2022; Pieksämäen seurakunta 2024.)

Esiopetuksen ryhmät osallistuvat vuosittain lasten pääsiäis- ja joulukirkkoihin, käyvät tutustumassa kirkkoon tai osallistuvat urkuseikkailuihin ja vastaaviin tapahtumiin kirkoissa. Eskareiden leiripäivä on vakiinnuttanut paikkansa odotettuna yhteistyömuotona. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden lisäksi tilaisuuksien toteuttamiseen ja niiden pedagogiseen suunnitteluun osallistuu muun muassa kanttoireita, nuorisotyöntekijöitä ja pappeja.

Pieksämäen seurakunta on tehnyt yhteistyösopimuksen Pieksämäen koulutoimen kanssa ala- ja yläkouluissa tehtävästä yhteistyöstä. Yhteistyö perustuu Opetushallituksen ohjeisiin sekä Neljän korin malliin. Sopimuksessa on sovittu yhteistyön periaatteet sekä seurakunnan eri luokka-asteilla tarjotut tilaisuudet ja yhteistyömuodot. (Koulu yhteistyösopimus 2023.)

5 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Kehittämistyön tarkoituksena on luoda Eskarilaisten leiripäivät - toimintamalli.

Kehittämistyön tavoitteena on yhteiskehittää esiopetuksen ja seurakunnan henkilöstön kesken leiripäivien pedagogista toteutumista esiopetussuunnitelman tavoitteiden mukaisesti. Tavoitteena on myös lisätä lasten osallisuutta leiripäivien suunnittelussa.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentamista sekä uuden oppimista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen suunnitteluun ja rakentamiseen. Lasten ideat ja tuotokset näkyvät oppimisympäristössä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan. Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan ja erityisesti lähiyhteisön toimintaan sekä vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. (Opetushallitus 2014.)

Esiopetus on oppilaita uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamatonta. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat (positiivinen uskonnonvapaus) ja sen tulee tukea ja edistää yhdenvertaisuutta sekä moninaisuuden arvostamista. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan. (Pieksämäen esiopetuksen opetussuunnitelma 2022.)

Pieksämäen seurakunnan kasvatustyön (varhaiskasvatus, kouluikäisten työ ja nuorisotyö) keskeinen toimintaympäristö ja toimintamuoto on leiritoiminta. Nuuvinniemen leirikeskuksessa toteutetaan vuosittain kymmeniä kohderyhmältään ja teemaltaan erilaista leiriä ja leiripäiviä. Leirityön ammatillinen osaaminen on vahvaa ja seurakunnassa on hyvät ja tarkoituksenmukaiset tilat leiritoimintaan. On luontevaa ja perusteltua kehittää leiriä esiopetuksen oppimisympäristönä.

Pieksämäen seurakunta tarjoaa esiopetukselle opetussuunnitelman mukaisia oppimisympäristöjä, monialaista asiantuntijuutta ja kasvatuskumppanuutta. Yhteistyö voi olla yleissivistävää opetusta, perinteisiä juhlia, uskonnollisia tilaisuuksia tai kasvun ja hyvinvoinnin tukea. Yhteistyö toteutuu laajalajaisen oppimisen eri osa-alueilla ja se mahdollistaa erilaisia oppimisympäristöjä.

Katsomuskasvatuksessa seurakunnan ja esiopetuksen yhteistyölle on monia mahdollisuuksia. Seurakunta voi toiminnallaan vahvistaa lasten kulttuurista osaamista sekä ilmaisun ja ajattelun taitoja. Autenttiset ja todentuntuiset oppimisympäristöt antavat erityisiä mahdollisuuksia identiteetin tarkastelulle. Yhteistyö seurakunnan kanssa voi edistää lasten oikeutta katsomukselliseen ajatteluun ja ymmärtää maailmaa ainutkertaisella tavalla, innostaa katsomuskasvatuksen pedagogiseen luovuuteen ja monialaiseen kehittämiseen sekä vaalia aineetonta ja aineellista kulttuurisesti kestäväää esiopetusta. (Opetushallitus 2014.)

6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

Pieksämäen seurakunnan varhaiskasvatus on järjestänyt Eskareiden leiripäivät vuodesta 2023 alkaen, joten ennen tätä kehittämistehtävää työntekijöillä oli kokemusta aiemmin järjestetyistä leiripäivistä. Palaute osallistuneilta lapsilta ja heidän perheiltään sekä esiopetuksen henkilökunnalta ja seurakunnan työntekijöiltä oli ollut positiivista ja kannusti jatkamaan toimintaa. Eskareiden leiripäivät on kirjattu seurakunnan varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelmaan, ja ne ovat merkittävä yhteistoimintamuoto esiopetuksen kanssa. Seurakunnan varhaiskasvatuksen tiimissä todettiin, että hyvää voi edelleen kehittää ja on tärkeää kuulla eskarilaisten omia mielipiteitä ja toiveita leiripäivistä. Näin valitsin Eskareiden leiripäivät kehittämistehtäväksi.

Kuva 1. Kehittämistehtävässäni sovellettu lineaarinen malli (ks. Toikko & Rantanen. 2009, 64).

Kehittämistehtäväni prosessin kuvauksessa sovelsin lineaarista mallia (kuva 1), jossa arviointia toteutettiin kaikissa toteutuksen vaiheissa. Laadin kehittämistehtävässäni tuotoksena leiripäivien suunnitelman, jonka pohjalta työntekijät voivat jatkossa toteuttaa leiripäivän. Aikaisemmin toteutettujen leiripäivien sisällöt sekä saatu palaute oli pohjana suunnittelulle ja tavoitteiden asettamiselle.

6.1 Suunnitteluvaihe

Suunnitteluvaiheessa minut nimettiin Pieksämäen seurakunnassa kehittämistyölle vastuuhenkilöksi. Alustavan ideointivaiheen ja suunnitelman jälkeen lähdin tarkentamaan kehittämistehtävää. Kehittämistoimintaa tulee johtaa tavoitetietoisesti. Kehittämisen tulee olla tarvelähtöistä, tavoitteiltaan tarkoituksenmukaista ja riittävän täsmällisesti suunniteltua. Suunnitteluvaiheen tehtävänä on täsmentää ideavaiheen ajatuksia siitä, mitä on realistista tavoitella ja mitkä ovat tuotoksen toteuttamisedellytykset. Tässä vaiheessa selvitetään myös, onko tunnistettu kehittämistarve ja tavoiteltu tuotos tärkeä sekä asiakkaiden että strategian kannalta. (Salonen 2013.)

Suunnitteluvaiheessa tein taustaselvitystä perehtymällä kirjallisuuteen ja tutkimustietoon. Salosen (2013) mukaan kehittämistoiminnan vaatimuksena on näyttöön ja tutkittuun tietoon perustuvuus. Suunnitteluvaiheessa rajataan kehittämiskohde ja laaditaan kehittämissuunnitelma. Suunnitelmassa tulee käydä ilmi tavoitteet, etenemisvaiheet, sidosryhmät, kehittämismenetelmät sekä dokumentointi- ja arviointitavat. Kehittämissuunnitelma on toiminnan johtamisen työväline.

Suunnitteluvaiheessa voidaan käyttää monenlaisia menetelmiä. Keskustelua ja osallisuutta edistävät arvioiva haastattelu, ryhmätyöskentely ja dialoginen keskustelu.

Olimme toteuttaneet eskareiden leiripäivät kaksi kertaa aikaisemmin. Niihin oli osallistunut yhdeksän kymmenestä esiopetusryhmästä. Jokaisen päivän päätteeksi olimme pyytäneet osallistujilta palautteen. Keräsimme tuolloin palautetta peukuttamalla sekä sanallisesti. Esiopetusryhmissä lasten kanssa sekä henkilökunnan kesken oli käyty palautekeskustelua ja saimme keskustelussa kirjatut palautteet käyttöömme. Seurakunnan varhaiskasvatuksen tiimissä olimme käyneet palaute- ja arviointityöskentelyn toteutuksen jälkeen. Ensimmäisen vuoden palaute otettiin huomioon seuraavan vuoden toteutuksessa.

Eskarilaisten leiripäivät – toimintamallin suunnitteluvaiheessa kävin useita keskusteluja seurakunnan varhaiskasvatuksen tiimissä. Meillä oli yhteinen tahtotila eskareiden leiripäivien kehittämisestä. sain tukea ja ideoita varhaiskasvatuksen työntekijöiltä.

Suunnitteluni vaiheet olivat keskustelut tiimissä ja esimieheni kanssa, aiheesta päättäminen, tavoitteiden asettaminen ja työskentelyaikataulun laatiminen. Suunniteltuun toteutukseen sisältyi lähdemateriaaliin perehtyminen, tiimityöskentely seurakunnan varhaiskasvatuksen tiimissä, yhteiskehittäminen esiopetuksen henkilökunnan kanssa ja osallisuustyöskentely esiopetusryhmässä. Sain hyvin positiivista ja kannustavaa palautetta suunnitelmasta. Suunnitelma arvioitiin realistiseksi sekä aikataulutuksen että osapuolten huomioimisen osalta. Olin ottanut olennaiset näkökulmat huomioon. Ammattitaitoni työprosessien suunnittelussa ja itseni johtamisessa näkyi suunnitelmassa. Lisäksi kannustus jatkamiseen ja jaksamisen toivotus osoittivat, että kehittämistyöni nähdään merkityksellisenä ja arvokkaana. Arviointi vahvisti omaa työtäni ja antoi motivaatiota jatkaa. (Hämäläinen 2025a; Lamberg 2025; Matilainen 2025; Pehkonen 2025.)

6.2 Toteutus

Toteutusvaihe alkaa heti, kun suunnitelma on valmis ja hyväksytty organisaatiossa. Tämä vaihe on haastava mutta ammatillisesti opettava. Tässä vaiheessa edetään suunnitelman mukaisesti. Suunnitelmat tarkentuvat toteutuksen edetessä. On tarpeen tuottaa materiaaleja ja tehdä muistiinpanoja työskentelyn tueksi. Materiaali dokumentoidaan huolellisesti, koska siihen palataan raportointi- ja arviointivaiheessa. Toteuttamisvaiheessa riittävä ulkoinen ja sisäinen viestintä on välttämätöntä. (Salonen 2013.) Toteuttamisvaiheessa suunnitelmallisuutta, yhteistoiminnallisuutta ja tavoitteiden saavuttamista voidaan edistää erilaisilla menetelmillä esimerkiksi työpajoilla sekä kirjoittamalla kenttäpäiväkirjaa (Salonen 2013).

Lähdemateriaaleissa perehdyin oppimisympäristöjen käsitteeseen, erilaisiin oppimisympäristöihin, leiriin toiminta- ja oppimisympäristönä, osallisuuteen, esiopetuksen perusteisiin sekä seurakunnan ja esiopetuksen yhteistyöhön.

Tiimityöskentely seurakunnan varhaiskasvatuksen tiimissä muokkasi eniten kehittämistyön tuotosta. Tiimityöskentelyn pohjana olivat edellisten vuosien Leiripäivien suunnitelmat ja toteutusta peilattiin esiopetuksen pedagogisiin tavoitteisiin ja oppimisen osa-alueisiin. Työskentelyn oheismateriaalina käytössämme olivat Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014), Pieksämäen kaupungin esiopetussuunnitelma (2022) sekä Ystävien eskari. Opettajan opas (2022) ja Seikkailujen eskari. Opettajan opas (2017).

Valitsimme leiripäivän periaatteiksi **turvallisuuden, osallisuuden, yhteisöllisyyden ja ainutkertaisuuden**. Turvallisuuteen sisältyy fyysisen toimintaympäristön ja ulkoisten olosuhteiden lisäksi psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Turvallinen ilmapiiri muodostuu jokaisen osallistujan kohtaamisesta ja positiivisesta huomioimisesta sekä yhteisistä säännöistä. Lasta rohkaistaan osallistumaan ja toimimaan leiriolosuhteissa. Osallisuus toteutuu leiripäivän kaikissa vaiheissa: suunnittelussa, toiminnassa sekä arvioinnissa. Osallisuus on myös yhteisöllisyyttä, yhteisöön kuulumista ja yhteisön rakentamista ja vuorovaikutusta ryhmän muiden jäsenten kanssa. Yleensä Eskarilaisten leiripäivään osallistutaan vain kerran elämässä. Se on ainutkertainen tapahtuma ja kokemus, jonka henkilökohtaista merkitystä lapselle emme lopulta voi tietää.

Leiripäivässä toteuttavaksi valitut toimintapisteet perustuvat lasten toiveille ja kiinnostuksen kohteille sekä esiopetuksen laaja-alaisen oppimisen taitojen kehittämiseksi ja esiopetuksen pedagogisille tavoitteille. Kielen rikas maailma sekä Ilmaisun monet muodot toteutuvat niin oman tarinan kirjoittamisessa ja tarinan kertomisessa, salaviestin selvittämisessä kuin yhteisissä laululeikeissä. Kädentaitoja tarvitaan majojen rakentamisessa ja luontoaskartelussa. Luonnossa toimimisessa, liikunnassa ja ilmiöiden havainnoinnissa tarvitaan eri aisteja ja matemaattisia taitoja. Tunne- ja vuorovaikutustaitoja tarvitaan yhdessä toimimisessa ja erilaisissa jopa haastavissa olosuhteissa. Arjen taitoja ja omasta itsestä huolehtimista harjoitellaan leiriolosuhteissa.

Yhteiskehittäminen esiopetuksen henkilökunnan kanssa ei aikataulusyistä toteutunut. Kävin muutamia vapaamuotoisia keskusteluja esiopetuksen työntekijöiden kanssa sekä haastattelin yhtä esikoulun opettajaa. (Hämäläinen 2025a,b; Lamberg 2025). Kehittämistyön tuotoksen onnistumiseksi toteutunut työskentely oli riittävä. Henkilökunnan odotukset ja tavoitteet leiripäivälle tulivat huomioituksi toteutuksessa. (Hämäläinen 2025b.)

Lisäksi kävin seurakunnan **nuorisotyöntekijöiden kanssa dialogista keskustelua** leireistä (Häkkinen & Höylä 2025). He työskentelevät kouluikäisten kanssa ja tekevät paljon leirityötä. Tämä keskustelu toi uusia näkökulmia kehittämistyöhöni ja vahvisti käsitystä siitä, miten Eskareiden leiripäivät voi palvella eskarilaisia yhä paremmin. Keskustelu yhdisti toiminnan vahvemmin osaksi seurakunnan leiri- ja ikäkausitoimintaa. Pohdimme, mikä leirissä on luovuttamatonta. Täyttääkö yöeskarin leirin tunnusmerkit? Mielestäni leiri voi olla leiri, mikäli siinä on selkeä ohjelma, joka mahdollistaa oppimisen, yhteisöllisyyden kokemuksen sekä ja irti arjesta – tunteen. Leiri toimintamuotona ei ole tuttu kaikille huoltajille. Tarvitaan selkeää viestintää: miksi leirit ovat arvokkaita, mitä lapset niistä saavat, miten huolehditaan turvallisuudesta ja miten leiripäivä rakentuu. Tarvitaan rohkaisua ja mahdollisuus ymmärtää leirin merkitys sekä sen tuomat hyödyt. (Häkkinen & Höylä 2025)

Tein kaksi **osallisuustyöskentelyä esikoululaisten kanssa**. Valmistellessani työskentelyjä tutustuin Kohti osallisuutta! Lasten osallisuutta mahdollistavia menetelmiä oppaaseen (Sirviö & Suhonen 2018). Lapsia oli yhteensä 18 ja työskentelimme kahdessa yhdeksän lapsen ryhmässä. Lapset olivat minulle ennestään tuttuja vierailtuani saannollisesti heidän ryhmässään kynttilähetkissä. Välitin esiopettajan kautta huoltajille tiedotteen, jossa esittelin itseni, työskentelyn tavoitteen ja menetelmän sekä toimintaperiaatteet (anonymiteetti, vapaaehtoisuus).

Aloitin työskentelyn lasten kanssa lämpimällä tervehdyksellä ja motivoinnilla. Kerroin, että lapset ovat asiantuntijoita, joiden osaamista tarvitsen. Kysyin lapsilta, mikä on asiantuntija. Lasten mielestä asiantuntija puhuu asiaa, tietää asiat ja osaa vastata kysymyksiin. Toisaalta asiantuntija on hyvä

ystävä ja auttaa toisia. Lasten mielestä aikuinen ei tiedä kaikkea. Tämä keskustelu loi turvallisen ja mukavan ilmapiirin sekä innosti lapset osallistumaan.

Tein lattialle kuvalauseen "päiväkoti, bussi ja leirikeskus". Lapset pohtivat, mitä kuvat tarkoittavat. Kuvat toimivat hyvänä keskustelun herättäjänä. Kokosin keskustelun yhteen ja kerroin toukokuussa toteutuvista Eskareiden leiripäivistä, joihin lapset tulevat osallistumaan. Minulla oli mukana kalenteri, josta katsoimme, milloin leiripäivät ovat (tämä ryhmä osallistuu 19.5.). Seuraavaksi lapset saivat pohtia ja kertoa vuorollaan, mitä haluaisivat tehdä leiripäivässä. Sen jälkeen laitoin lattialle kuvia lasten toivomista asioista. Jos sopivaa kuvaa ei ollut, kirjoitin asian muistilapulle. Lapset haluaisivat leikkiä kavereiden kanssa erilaisia leikkejä, keinua, kiipeillä puissa ja paistaa vaahtokarkkeja tai makkaraa. He haluaisivat leikkiä metsässä, leikkiä kaatuneilla puilla sekä rakentaa majoja. Myös luonnon tutkiminen, ulkoilu, salaviestien kirjoittaminen, askartelu ja lukeminen sekä metsässä oleminen ja bussimatka mainittiin. Kävimme kuvien avulla yhteistä keskustelua. Näin pystyimme perustelemaan myös ne mainitut asiat, joita leiripäivässä ei voi tehdä (esimerkiksi uiminen tai puihin kiipeileminen, piiloutuminen metsään). Seuraavaksi jaoin jokaiselle taralapun, jonka kukin lapsi vuorollaan laittoi sitä tekemistä esittämään kuvaan, mitä hän odottaa kaikkein eniten leiripäivässä. Otin valokuvan muodostuneesta leiripäivä- kuvasta (ks. kuva 2 ja 3). Lopuksi kiitin yhteisestä työskentelystä.

Kuvien ja muistilappujen avulla konkretisoin lasten ideoita ja loin visuaalisen "kuvan" leiripäivän sisällöstä. Keskustelu siitä, miksi jotkut ehdotukset eivät ole toteutettavissa, auttoi lapsia ymmärtämään yhteisiä pelisääntöjä ja leiripäivän rakenteita. Työskentely vahvisti lasten osallisuuden tunnetta ja yhteistä päätöksentekoa. Lapset saivat mahdollisuuden osallistua leiripäivän suunnitteluun ja kokivat odottamisen iloa. Tämä vahvistaa heidän innostustaan ja valmistaa heitä kokemukseen. Useimmat lapset kertoivat odottavansa eniten luonnon tutkimista sekä koko leiripäivää. Ilahduttava ja jännittäväkin oli tieto muidenkin eskariryhmien osallistumisesta leiripäivään.

Tein lasten toiveiden pohjalta tarvittavia muutoksia leiripäivän ohjelmaan (liite 1) ja toimintapisteiden sisältöihin (liite 2). Päivään sisältyy aikaisempaa enemmän vapaata leikkiä ja varaamme mahdollisuuden pelata yhdessä pallopelejä. Laadimme kaksi erilaista tapaa toteuttaa toimintapisteet ja käytää leirikeskuksen ympäristöä. Toinen vaihtoehto on fyysisesti esteetön ja se on saavutettavampi, jos lapsilla on liikkumisen haasteita.

Kehittämistyöni tuotos Eskareiden leiripäivät – toimintamalli koostuu seuraavista tehtävistä 1) Seurakunnan varhaiskasvatuksen kausisuunnittelu 2) Tilavaraukset 3) Tiedottaminen esiopetukseen ja ryhmävaraukset 4) Leiripäivien ohjelmasuunnittelu 5) Leiripäivien toteuttaminen 6) Leiripäivän purku ja palautetyöskentelyt.

Kuva 2. Mitä odotan kaikkein eniten leiripäivässä? (Puustinen, K. 2025)

Kuva 3. Mitä odotan eniten leiripäivässä? (Puustinen, K. 2025)

6.3 Arviointi

Kehittämistyöni pohjana oli arviointitieto aikaisemmista toteutuksista. Tavallaan koko kehittämistyö oli toteutumisen arviointia ja kehittämistä. Kehittämistyön tuotosta arvioidaan seuraavan toteutuksen jälkeen. Arviointi vaikuttaa tuotoksen edelleen kehittämiseen. Arvioinnin toteutustapa ja valittu menetelmä on oltava tarkoituksenmukainen. Positiivinen palaute ja kiitokset ovat merkityksellisiä erityisesti työssä jaksamisen ja onnistumisen kokemuksen näkökulmasta. Korjaava arviointi suuntaa ja auttaa kehittämään tuotosta.

Varhaiskasvatuksen tiimissä kävimme arviointikeskustelua ja teimme muutoksia aikaisempiin toteutuksiin. Kysymykset 1. Arvioi toteutuksen kokonaisuutta 2. Arvioi kokonaisuutta esiopetuksen

pedagogisiin tavoitteisiin verraten 3. Arvioi kokonaisuutta saavutettavuuden ja inklusion näkökulmasta 4. Tehdään tarvittavat muutokset tuotokseen.

Kokonaisuutena tiimityö koettiin erittäin onnistuneena. Työskentely tuotti konkreettisia muutosideoita leiripäivän saavutettavuuteen sekä ympäristön ja lähialueen monipuolisempaan käyttöön niin toimintapisteiden sijoittelussa kuin muissa päivän toiminnoissa. Teimme täsmennyksiä tehtävien sisältöihin ja leiripäivien ennakkovalmisteluihin. Leiripäivän tarinallista kokonaisuutta kehitetään seuraavassa toteutuksessa. Tarinallisuus huomioidaan myös leiripäivän tiedottamisessa ja palautteen keräämisessä. Lisäsimme vapaan leikin ja toisaalta ohjatun yhteisleikin osuutta päivän ohjelmassa. Kokonaisuus noudattaa esiopetuksen laaja-alaisen osaamisen osa-alueita ja pedagogisia tavoitteita (Opetushallitus 2014). Totesimme leiripäivään sisältyvän jopa mediakasvatusta. Leiripäivä tukee lapsen pärjävyyden kokemusta erilaisissa jopa haasteellisissa olosuhteissa.

Tiimityöskentelyssä totesimme, että leiripäivä antaa lapselle mahdollisuuden leirikokemukseen, vaikka leiritoiminta ei kiinnostaisi lapsen huoltajia eikä häntä muuten ohjattaisi leiritoimintaan mukaan. Leiripäivä on matalankynnyksen retkeily- ja luontokokemus. Leiripäivä luo aineettomia elämyksiä sekä tunnemuistiin jääviä kokemuksia ja muistoja. Leiripäivässä tulee olla tilaa ei-tekemiselle. Olemista, havainnointia ja ihmettelyä tulee tukea ja antaa sille tilaa. Nämä havainnot suuntaavat tuotoksen jatkokehittämistä.

Esiopetuksen opettajille esitetyt kysymykset olivat 1) Arvioi leiripäivää yleisesti 2) Mitä lisäarvoa leiri olosuhteet antavat? 3) Mitä pedagogisia tavoitteita esiopetuksella on leiripäiville? 4) Toteutuuko inklusio/mitä toiveita inklusiolle ja saavutettavuudelle leiripäivissä? 5) Mitä toiveita tai kehittämisideoita sinulla on?

Saamassani tiedossa korostui leiripäivien merkitys lapsille sekä aikuisille. Opettaja kuvasi, että leiripäivä on arvo sinänsä. Päivä on lahja heille. On arvokasta, että leirikeskus on eskarilaisten käytössä. Paikka tulee heille tutuksi ja leiripäivä on hyvin konkreettinen yhteistyömuoto seurakunnan kanssa. Lapset ovat toiminnan sekä suunnittelun keskiössä. Lasten osallistamista suunnitteluun pidettiin esimerkillisenä tapana toimia. Eskarilaisten leiripäivän – toimintamallin suunnitelma on hyvä kokonaisuus. Suunnitelma sisältää sopivassa suhteessa ohjattua toimintaa ja vapaata aikaa. Yhteisöllisyys ja osallisuus sekä inklusion periaatteet ovat toteutuneet. Leiripäivä on tukenut lasten kaveri- ja sosiaalisia taitoja sekä kouluvalmiustaitoja. Erityisiä toiveita tai kehittämisideoita ei esitetty. Toiminnan toivottiin jatkuvan. Arviointi vahvasti toiminnalle valittuja periaatteita osallisuus, yhteisöllisyys ja turvallisuus. (Hämäläinen, 2025)

Kehittämistyössäni arviointi on ollut keskeinen osa prosessia. Arviointi on kulkenut mukana koko kehittämistyön ajan syklisten ja reflektiivisten toimintaperiaatteiden mukaisesti. Arviointia on tapahtunut jo ennen varsinaista kehittämistyötä, kehittämistyön suunnitteluvaiheessa, työskentelyn aikana sekä sen päätteeksi. Valittu arviointitapa tuki parhaiten niin omaa työskentelytapani kuin kehittämistyön tavoitteita. Arvioinnissa hyödynsin sekä itsearviointia että vertaisarviointia. Itsearviointi auttoi minua tarkastelemaan kehittämistyöni tavoitteita ja raportin sisältöä, vertaisarviointi toi ulkopuolista näkökulmaa ja uusia oivalluksia. Ohjaavan opettajan arviointi ja palaute on ollut keskeistä raportoinnin tavoitteiden saavuttamiseksi. Arvioinnissa pohdin kriittisesti kehittämistyöni onnistumista suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Keskeisiä kysymyksiä olivat: Muuttuiko se, minkä oli tarkoitus muut-

tua? Minkälaisia vaikutuksia tuotoksella on kohderyhmään? Lisäksi reflektiivinen arviointi auttoi minua ymmärtämään, mitä opin prosessin aikana, mikä kehittämissäni ja sen raportoinnissa oli haasteellista. Arviointityöskentely on ollut keskeinen osa ammatillista kasvuani kehittämissäni prosessin aikana. (Salonen, Eloranta, Kinos. 2017, 64–66)

7 POHDINTA

Kehittämistyöni merkitys Pieksämäen seurakunnan ja esiopetuksen yhteistyölle on huomattava. Työn arjessa ei ole mahdollisuutta näin laajaan ja syvälliseen työnkehittämiseen. Tuotos Eskareiden leiripäivät on laadullisesti hyvä perustoimintamuoto, jota on helppo toteuttaa ja jatkokehittää. Kehittämistyön toteuttamistapa ja siinä opitut sisäisen sekä ulkoisen yhteiskehittämisen työtavat tullaan vaikiinnuttamaan seurakunnan varhaiskasvatuksen käytännöiksi.

7.1 Kehittämistyön toteutuksen ja tuotoksen pohdinta

Kehittämistyössäni kehitin leiriä oppimisympäristönä esiopetuksessa. Kehittämistyön tarkoituksena oli luoda Eskarilaisten leiripäivät - toimintamallin suunnitelma. Kehittämistyön tavoitteena oli kehittää seurakunnan ja esiopetuksen yhteistyötä. Kehittämistyön tavoitteena oli kehittää Eskareiden leiripäivien pedagogista vastaavuutta esiopetuksen tavoitteisiin, yhteiskehittämistä esiopetuksen henkilökunnan kanssa sekä eskareiden osallisuuden mahdollistamista leiripäivien suunnittelussa.

Kehittämistyöni tavoitteet toteutuivat pääsääntöisesti. Eskarilaisten leiripäivät ovat toteutettavissa suunnitelman mukaisesti. Suunnitelman pohjalta leiripäiviä voi edelleen kehittää ja monipuolistaa olemassa olevien työajallisten sekä taloudellisten resurssien mukaan.

Oli merkityksellistä voida keskittyä kehittämisprosessiin kokoaikaisesti eikä kehittämistyötä tarvinnut tehdä muun työn ohessa. Näin työaika oli riittävästi käytettävissä. Koska kehittämistyön tuotos on Pieksämäen seurakunnan varhaiskasvatuksen työtä, pystyin luontevasti käyttämään tuttuja työntekijöitä ja eskariryhmää kehittämistyössä apuna. Myös oman tiimini työntekijät tekivät kehittämistyötä varsinaisella työajallaan.

Esiopetuksen työntekijöiden mielestä Eskareiden leiripäivä on itsessään merkityksellinen. Leiriolosuhteet tuovat toteutukseen lisäarvoa. Päivät ovat antoisia, odotettuja ja rikkaita sisällöltään. Yhteisöllisyys ja lasten osallisuus toteutuvat. Leiripäivä on konkreettista yhteistyötä, kaunis yhteistyön muoto, jossa kansan kirkko- ajatus toteutuu. Työntekijöille leiripäivä on ”lahja”: on hyvä tulla osallistumaan valmiiseen ohjelmaan. Yhteistyön toivotaan jatkuvan samanlaisena.

Inklusion ja saavutettavuuden toteutumista Leiripäivässä pohdin. Esiopetuksen henkilökunnan palautteen mukaan saavutettavuus on toteutunut riittävänä. Ennakointi sekä yksilöllisen tuen tarpeen varmistaminen Leiripäivässä on esiopetuksen vastuulla. Turvallinen, hyväksyvä ilmapiiri ja lapsen yksilöllinen kohtaaminen mahdollistavat osallisuuden kokemuksen, vaikka fyysisiä, kielellisiä tai kulttuurisia haasteita olisi. Marita Neitola (2024) kirjoittaa, että henkilöstön tehtävänä on vaalia sosiaalista oikeudenmukaisuutta, tukea osallisuutta ja mahdollistaa kokemukset luonnosta ja ympäristöstä kaikille lapsille huolimatta siitä, onko heillä tuen tarpeita kehityksessään ja oppimisessaan. Vastuullisuuden kasvaminen on myös sitä, että yhteisöllisesti autetaan toinen toistaan. (Neitola 2024, 187.)

Lindgren (2024) kirjoittaa, että luonto voi tarjota tilan, jossa lapsen on helpompi solmia uusia sosiaalisia suhteita, löytää tunnetilan tasapainoa ja kokea myönteisiä onnistumisen elämyksiä. Luonto itsessään voi olla tasa-arvoinen ja yhdenvertainen. On pedagoginen valinta tarjota lapselle luontoyhteyden rakentamiseen ja luonnossa olemiseen riippumatta siitä, millaista tuen tarvetta kasvussa, kehityksessä tai oppimisessa lapsella on. Kehittämällä ja laajentamalla oppimisympäristöjä voidaan tasata kehityksen ja oppimisen haasteiden esiintuloa. (Lindgren 2024, 180–181.)

Jos olisi ollut mahdollista aikatauluttaa kehittämistehtäväni toisin, olisi yhteiskehittäminen mahdollistunut laajempaan. Kehittämistyön tuotos ja tavoitteet toteutuivat riittävästi.

Valitsemani kehittämistyön lineaarinen vaiheittain etenevä menetelmä oli toimiva. Työskentely eteni tavoitteen määrittelystä suunnitteluun, toteutukseen ja prosessin päättämiseen. Arviointia toteutettiin prosessin aikana sekä tuotoksen toteuttamisen jälkeen. Arviointi vaikuttaa edelleen seuraaviin toteutuksiin. Suoraviivainen lineaarinen malli sopii leiripäivien kaltaisen tuotoksen kehittämiseen. Kriteerit eri osapuolten kuulemisesta ja osallisuudesta toteutuivat ja vaikuttavat lopulliseen tuotokseen. (Salonen 2013, 15–20).

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Kaiken tutkimus- ja kehittämistyön tulee noudattaa tutkimuksen eettisiä periaatteita, jotka varmistavat tutkimuksen luotettavuuden, läpinäkyvyyden ja tutkittavien oikeuksien kunnioittamisen. Keskeisiä tutkimuksen eettisiä periaatteita ovat hyvä tieteellinen käytäntö eli tutkimuksen tulee perustua rehellisyyteen, huolellisuuteen ja tarkkuuteen kaikissa tutkimuksen vaiheissa sekä tutkittavien oikeuksien kunnioittaminen. Tutkittavien anonymiteetin, tietosuojan ja vapaaehtoisuuden on toteuduttava. Kolmas keskeinen eettinen periaate on tutkimusaineiston sekä analysoinnin ja raportoinnin luotettavuus. Tutkijan tulee kunnioittaa muiden tekijöiden työtä, välttää vilppiä ja plagiointia sekä viitata asianmukaisesti lähteisiin. (Hakala 2022, 117–119; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 18–27.) Hakala (2022) kirjoittaa, ettei kaikkiin käytettyihin lähteisiin tarvitse viitata, jos esitetty tieto on alalla yleisesti tunnettua tietoa.

Tiedotin lasten vanhemmille osallisuustyöskentelystä eskariryhmässä (liite 3). Kerroin kuka olen, miten työskentelemme ja mihin tuotoksemme liittyy. Olimme lasten kanssa ennestään tuttuja. Lapset olivat kokoontuneet tavalliseen aamupiiriinsä, jonka päätteeksi aloimme yhteisen työskentelyn. Lapsilla oli mahdollisuus osallistua tai olla hiljaisina seuraajina paikalla. Jokainen lapsista kertoi mielipiteensä (tarralappu) ainakin viimeisessä kysymyksessä ”Mikä sinusta on kiinnostavinta leiripäivässä”. Tein työskentelyn aikana muistiinpanoja sekä otin valokuvan lattialle muodostuneesta ”Toiveiden leiripäivä”-kuvasta. Lasten anonymiteetti ja yksityisyys säilyivät. Aineistoa tai tuotosta ei voi yhdistää ryhmän yksittäiseen lapseen. Työskentelytilanne oli lapsille turvallinen ja ilmapiiri oli myönteinen, hyvin iloinen ja innostunut. Ryhmän omat työntekijät olivat koko ajan paikalla.

Esittämäni kysymykset veivät luontevasti työskentelyä eteenpäin. Kaikki tulivat kuulluiksi ja huomatuiksi. Jokaisen esittämä toive ja toimintaidea käsiteltiin ja yhdessä perusteltiin, jos jotakin ei voida leiripäivässä tehdä.

Työskentely esiopetuksen aikuisten sekä seurakunnan työntekijöiden kanssa perustuu luottamukseen, yhteisiin tavoitteisiin lapsen edun toteutumisesta sekä salassapitosopimukseen.

Raportissa käytettyjen valokuvien tekijänoikeudet ovat Pieksämäen seurakunnalla. Kuvissa esiintyviltä henkilöiltä on pyydetty kuvauslupa.

Kehittämistyön tilaajalta Pieksämäen seurakunnalta on tutkimuslupa. Työskentelyyn osallistuneiden lasten vanhempia on tiedotettu työskentelytavasta sekä sen tavoitteista. Lapset ovat osallistuneet vapaaehtoisesti.

Raporttiin, referointiin tai lähdetietojen käyttöön ei sisälly plagiointia.

Lähteenä on käytetty ensisijaisia lähteitä sekä uusimpia ja ajantasaisia lähdemateriaaleja. Lähteitä on vertailtu kriittisesti luotettavuutta ja soveltuvuutta varmistaen.

7.3 Ammatillinen kasvu

Kehittämistyön toteuttaminen on samaan aikaan sekä prosessi että projekti. On luotava projekti-suunnitelma, jossa määritellään tavoitteet, toimintatavat ja aikataulusuunnitelma. Jokainen projekti sisältää onnistumisen ja epävarmuuden kokemuksia sekä ammatillista reflektiota, mikä mahdollistaa uuden oppimisen. Raportin laatimisessa oli haasteensa ja tekoälyä käytin ensimmäisen kerran tässä kehittämistyössä. Kehittämispöytäkäynnin käynnistyi, kun päätin kehittämistyön aiheen. Prosessi vei tutkimaan teoriaa, löytämään uusia tiedon lähteitä, luomaan uusia verkostoja sekä innovoimaan uusia toimintoja. Ammattitaitoa on osata hallita prosessia tarkoituksenmukaisena.

Yhteistyö esiopetuksen sekä seurakunnan varhaiskasvatuksen tiimin kanssa oli antoisaa ja toivotua. Yhteiskehittäminen esiopetuksen henkilöstön kanssa ei aikataulusuunnitelmista toteutunut toivotussa laajuudessa. Muuten aikataulusuunnitelma toteutui koko kehittämistyön toteuttamisen osalta, vaikka raportin kirjoittaminen sekä lähteiden saaminen veivät ennakoitua enemmän aikaa.

Kehittämistyöprosessin aikana ammatillista kasvua tapahtui kaikilla Varhaiskasvatuksen sosionomin kompetenssien osa-alueilla (Varhaiskasvatuksen sosionomin kompetenssit 2023).

Eettinen osaaminen varhaiskasvatuksessa. Osaamiseni vahvistui saavutettavuuden huomioimisessa sekä toiminnan suunnittelemisessa ja järjestämisessä inklusion periaatteen mukaisesti. Ammatillista uuden oppimista ja rohkaistumista tapahtui osallisuustyöskentelyssä lasten kanssa. On luontevaa toteuttaa vastaavia seurakuntalaisten osallisuutta mahdollistavia arviointi- tai kehittämistyöskentelyjä.

Asiakastyön osaaminen. Osaamiseni lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen lähtökohdissa on hyvä. Ymmärrän lapsuuden merkityksen ja osaan tukea lapsen laaja-alaista osaamisen kehittymistä. Osaan hyödyntää sosiaalipedagogista työtettä lasten ja perheiden kanssa tehtävässä työssä. Ymmärrän leikin merkityksen keskeisenä toimintatapana oppimiselle, kehitykselle ja hyvinvoinnille. Sovellan osallistavia ja yhteisöllisiä pedagogisia menetelmiä lapsen ja lapsiryhmän ohjauksessa ja huoltajien ja perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä. Kehittämistyöni todentaa tätä osaamista.

Ammatillista kasvua ja uutta oppimista tapahtui, kun suunnittelin, toteutin, dokumentoin ja arvioin varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa yhteistyössä muun henkilöstön kanssa osana moniammatillista tiimiä. Hallitsen ja toteutan entistä ammatillisemmin ja tavoitteellisemmin varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja didaktiikkaa lapsen laaja-alainen osaaminen huomioiden Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Verkosto- ja palvelujärjestelmä osaaminen. Toimin yhteistyössä sivistystoimen eli esiopetuksen kanssa kaikissa kehittämistyön vaiheissa. Olin perheiden kanssa yhteydessä osallisuustyöskentelystä tiedottaessani. Esiopettajan kanssa keskustelussa sain uutta tietoa perheiden kanssa toimimisesta sekä varhaisesta tuesta esiopetuksessa. Leiripäivien järjestäminen on varhaista tukea mahdollistaessaan yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa lisääviä kokemuksia esiopetuksessa. Yhteistyö syveni esiopetuksen kanssa niin toiminnallisesti kuin vertaiskasvattajana.

Kriittinen ja osallisuutta edistävä yhteiskuntaosaaminen. Esiopetuksen kanssa toimiessani ymmärrän varhaiskasvatukseen liittyviä yhteiskunnallisia ilmiöitä ja rakenteita. Kohtelen lasta yksilönä,

yhteisönsä jäsenenä ja osallisena yhteiskunnassa edistäen lasten ja perheiden kuulluksi tulemistä ja osallisuutta varhaiskasvatuksessa sekä yhteiskunnassa. Ekososiaaliset periaatteet vastuullisuus, kohtuullisuus ja ihmisarvon loukkaamattomuus ohjaavat ammatillisuuttani. Edistän niin esiopetuksen kanssa toimiessani kuin kaikessa seurakunnan varhaiskasvatuksessa ja perhetyössä lasten, huoltajien ja perheiden omaehtoista toimijuutta osana kansalaisyhteiskuntaa. Seurakunnan toiminta on merkittävää syrjäytymistä ja huono-osaisuutta ennalta ehkäisevää toimintaa. Kehittämistyön kaikissa vaiheissa sekä tuotosta toteuttaessani toimin ammatillisen kasvattajan ja vertaiskasvattajan roolissa.

Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen. Kehittämistyön eri vaiheissa hyödynsin ajantasaista tutkimus- ja kehittämistietoa varhaiskasvatusta ja kehitin seurakunnan varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa. Kehittämistyö ja sen tuotos kehittää yhdessä lasten, huoltajien ja henkilöstön sekä muiden varhaiskasvatukseen keskeisesti liittyvien toimijoiden kanssa varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa, varhaiskasvatustoimintaa, toimintakulttuuria ja monialaista yhteistyötä.

Kehittämistyön lähtökohtana oli tunnistaa keskeisiä varhaiskasvatuksen laatutekijöitä ja toimia kasvatusyhteisön yhteisen laadun arvioinnissa ja kehittämisessä. Osaamiseni laatutyöskentelyssä kehittyi.

Työyhteisö-, johtajuus- ja yrittäjyysosaaminen. Kehittämistyössä sovelsin työntekijyys-, johtajuus- ja tiimityötaitoja toimiessani osana varhaiskasvatuksen sekä seurakunnan moniammatillista työyhteisöä. Tiimimme kokoonpano oli muuttunut. Osaamiseni auttoi tiimiä työskentelemään yhdessä.

Monialainen verkostotyö vahvistui. Ymmärrykseni ja tietoni kuntastrategiasta ja yhteistyöstä Keski-Savossa lisääntyi. Työskentely vahvisti monialaista verkostoyhteistyötä.

7.4 Kehittämistyön hyödynnettävyys ja kehittämisideat

Eskareiden leiripäiviä tullaan toteuttamaan Pieksämäellä vuosittain. Eskareiden leiripäivistä kerätään osallistujapalautetta sekä lapsilta että henkilökunnalta. Saatu palaute ja tiimin itsereflektio suuntaavat edelleen kehittämistyötä. Eskarilasten ja eskariryhmien määrä tulee vaikuttamaan päivien toteutukseen, niiden sisältöihin ja määriin. Kyläkouluilla esiopetus tullaan toteuttamaan yhdessä alkuopetuksen kanssa. Tällöinen eskareille kohdennettu oma toiminta on yhä merkityksellisempää. Toisaalta voidaan kehittää myös esi- ja alkuopetuksen yhteisiä leiripäiviä. Seurakunnan on mahdollista toteuttaa konseptia myös koulun lähiympäristössä tai muissa leiri- ja toimintakeskuksissa kuin Nuuvinniemessä.

Kirjallisen tuotos on kooste leiritoiminnasta sekä seurakunnan ja esiopetuksen yhteistyöstä. Siitä voi tarkistaa Opetushallituksen ajankohtaiset ohjeistukset, esiopetuksen perusteet sekä kirkon linjaukset yhteistyölle. Ohjeistukset ja toimintatavat ovat vastaavat myös varhaiskasvatuksessa sekä perusopetuksessa. Raportti kuvaa toisaalta seurakunnan ja esiopetuksen yhteistoiminnan suunnittelu- ja kehittämisprosessia ja samalla antaa toiminta- ja menetelmäideoita seurakunnan sisäiseen suunnittelu- ja kehittämistyöhön. Kehittämistyön lähdemateriaaleihin ja teoriatietoon perehtyminen antoi uutta tietoa ja uusia näkökulmia ja tuki ammatillista kehittymistä. Löytyi uusia verkostoja ja toimijoita, jotka monipuolistavat käytössä olevia materiaaleja ja ideoita (esimerkiksi Luontoliitto, mappa.fi, paralympia.fi).

Kehittämistyöprosessin aikana syntyi monia uusia toimintaideoita, joita voi toteuttaa seurakunnan varhaiskasvatuksessa ja perhetyössä sekä yhteistyössä esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen kanssa. Esimerkiksi hyvin toteuttamiskelpoisia ja mahdollisia olisivat ekaluokkalaisten ja vanhemman (tai muun oman aikuisen) leiripäivä syksyllä, luonto- ja ympäristökerho lapsille/perheille/esi- ja alakoululaisille sekä "seurakunnan eskari" eli eskarilaisille toteutettu kerho.

Yhteinen työskentely eskarilaisten ja eskariopettajien kanssa syvensi työntekijän henkilökohtaista sekä seurakunnan varhaiskasvatuksen suhdetta sekä työskentelyn avoimuutta. On varmasti mahdollisuuksia laajentaa yhteistyötä. Erityisen luontevaa yhteistyö on katsomuksellisten teemojen lisäksi luonto-, ympäristö- ja kestävyyskasvatuksessa.

Kehittämistyössä tuotettua toimintamallia voidaan käyttää alan täydennyskoulutuksessa sekä toisten seurakuntien varhaiskasvatuksessa Hyvä käytäntö- mallina. Tuotosta voidaan pelillistää ja mallintaa eri tavoin. Pelillisyyttä voidaan toteuttaa perinteisen lautapelin muodossa, pakopeli- tai ongelmanratkaisupelinä tai digitaalisena. Digitaalisena alustana voi käyttää esimerkiksi helppokäyttöistä Seppo.io sovellusta. (<https://Seppo.io/fi/>)

LÄHTEET

Työssä on käytetty tekoälyä seuraavasti: ChatGPT 2024. OpenAI. GPT-3.5. Käytetty kielentarkastukseen, huhtikuu 2025. <https://chat.openai.com>

Arvola, O. & Lastikka, A-L. & Reunamo, J. 2024. Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset leikkijät yhteisen juonen äärellä. Teoksessa Kyrönlampi, T. & Koivula, M. (toim.) 2024. Leikin lumoa. Käsikirja varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Jyväskylä: Santalahti-kustannus, 111–118

Hakala, J. 2022. Hyvä, parempi, valmis: Opinnäytetyöopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudemus.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. & Sinivuori, E. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Huhmarniemi, M. & Hiltunen, M. & Jokela, T. 2020. Pöheikön kutsu – taideperustaista ympäristökasvatusta pohjoisen luontokulttuurissa. Teoksessa Kyrönlampi, T., Mäkitalo, K. & Uitto, M. (toim.) 2020. Esi- ja alkuopetuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 206–207

Häkkinen, I. & Höylä, S. 2025. Nuorisotyönohjaajat. Pieksämäen seurakunta. Keskustelu. 6.3.2025.

Hämäläinen, A. 2025a. Esiopetuksen opettaja. Pieksämäen kaupunki. Keskustelu. 27.2.2025.

Hämäläinen, A. 2025b. Esiopetuksen opettaja. Pieksämäen kaupunki. Haastattelu. 20.3.2025.

Kanto, J. & Korkatti, A. & Laitila, A. & Lammi, A. & Kanto, A. 2024. Ystävien eskari. Opettajan opas B. Helsinki: Sanoma pro.

Ketola, T. 2002. Leirituuli. Käsikirja leiritoiminnan järjestäjille ja ohjaajille. Hämeenlinna: Lasten Keskus Oy.

Kielitoimiston sanakirja. Toinen osa. L-R. 2112. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus

Kirkosta terve – kunta ja seurakunta yhdessä. 2020. <https://youtube.com/watch?v=LFGOP4>

Kolu, S. & Lassila, K. & Marttila, V. & Salminen, M. 2017. Seikkailujen eskari. Opettajan opas. Helsinki: Otava.

Kouluyhteistyösopimus. 2023. Sopimus Pieksämäen seurakunnan yhteistyöstä Pieksämäen koulutoimen kanssa. 1.8.2023.

Kronqvist, E-L. & Kumpulainen, K. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt. Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOY Oy

Kumppanuuden korit - Koulu ja kirkko. <https://koulujakirkko.evl.fi>. Viitattu 26.4.2025.

Kyrönlampi, T. & Koivula, M. (toim.) 2024. Leikin lumoa. Käsikirja varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Jyväskylä: Santalahti-kustannus.

Kyrönlampi, T. & Sirkko, R. 2020. Lasten toimijuuden tukeminen esi- ja alkuopetuksessa. Teoksessa Kyrönlampi, T., Mäkitalo, K. & Uitto, M. (toim.) 2020. Esi- ja alkuopetuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 36–39

Lahtinen, M. & Lankinen, T. 2025. Koulutuksen lainsäädäntö käytännössä. Helsinki: Tietosanoma.

Lamberg, O. 2025. Esiopetuksen erityisopettaja. Pieksämäen kaupunki. Keskustelu. 27.2.2025.

Lindgren, T. 2024. Yhdenvertaista ja tasa- arvoista luonto- ja kestävyyskasvatusta. Teoksessa Parikka-Nihti, M. & EK, T. 2024. Onni olla ulkona. Luonto- ja kestävyyskasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: Santalahti-kustannus, 180–181

Luonnossa kotonaan. Varhaiskasvatuksen opas. Suomen Latu ry. 2017. <https://luonnossakotonaan.fi>. Viitattu 26.4.2025

Luontoliitto. 2015. Luontoliiton LEKA – opas leirin järjestäjälle. <https://mappa.fi/wp-content/uploads/2023/01/Leirikansio.pdf>. Viitattu 24.2.2025.

Matilainen, S. 2025. Lastenohjaaja. Pieksämäen seurakunta. Keskustelu. 13.1.2025.

Monola, H. & Söyriä, T. Leiritoiminta nuoren identiteetin tukijana Lasten Kesä ry:n leirien merkitys nuorille. Opinnäytetyö. Yhteisöpedagogikoulutus. Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto. 2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/496879/Hanna_Monola_Tiia_S%C3%B6yri%C3%A4%20%282%29.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 22.4.2025.

Neitola, M. 2024. Ketään ei jätetä kokemusten ja oppimisen ulkopuolelle. Teoksessa Parikka-Nihti, M. & EK, T. 2024. Onni olla ulkona. Luonto- ja kestävyyskasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: Santalahti-kustannus, 187

Opetushallitus. 2014. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf. Viitattu 22.4.2025.

Opetushallitus. 2024a. Työn tueksi varhaiskasvatuksessa. Oppimisympäristö. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisymparisto-varhaiskasvatuksessa>. Päivitetty 14.2.2024. Viitattu 22.4.2025.

Opetushallitus. 2024b. Työn tueksi varhaiskasvatuksessa. Oppimisympäristö.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisymparisto-varhaiskasvatuksessa>. Päivitetty 14.2.2024. Viitattu 22.4.2025.

Opetushallitus. 2022. Ohje perusopetuksen uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetuksen sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/ohje-perusopetuksen-uskonnon-ja-elamankatsomustiedon-opetuksen-seka>. Viitattu 22.4.2025.

Opetushallitus. 2025a. Opettajat ja kasvattajat. Lasten osallisuus. <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/lasten-osallisuus>. Viitattu 16.4.2025.

Opetushallitus. 2025b. Koulutus ja tutkinnot. Esiopetus. <https://www.oph.fi/fi/teemat-ja-kehittaminen/kasvatuksen-ja-koulutuksen-turvallisuus>. Viitattu 22.4.2025.

Pehkonen, M. 2025. Kirkkoherra. Pieksämäen seurakunta. Keskustelu. 10.2.2025.
Pieksämäen kaupungin esiopetussuunnitelma 2022. <https://www.pieksamaki.fi/wp-content/uploads/Pieksamaen-kaupungin-esiopetussuunnitelma-2.pdf>

Perusopetuslaki 628/1998. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/1998/628>. Viitattu 8.5.2025.

Perustuslakivaliokunta 2/2014 vp. <https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=pevm+2/2014>. Viitattu 8.5.2025.

Pieksämäen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2022. <https://www.pieksamaki.fi/wp-content/uploads/Pieksamaen-kaupungin-varhaiskasvatussuunnitelma-2022.pdf>

Pieksämäen seurakunta 2021. Pieksämäen seurakunta strategia 2021–2026

Pieksämäen seurakunta 2024. Pieksämäen seurakunta varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma 2025–27.

Rahikainen, J. 2020. Esiopetuksen pedagoginen oppimisympäristö: Lasten toiveita oppimisympäristön kehittämiseksi. Opinnäytetyö. Sosionomi. AMK. Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/334540/Rahikainen_Juha.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 22.4.2025

Raittila, R. & Siippainen, A. 2017. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö. Teoksessa Koivula, M. & Siippainen, A. & Eerola - Pennanen, P. 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 283–292

Ranta, S. 2023. Näin johdat varhaiskasvatuksen tiimiä. Jyväskylä: PS-kustannus

Ritokoski, S. & Porkka, J. 2021. Leiritoiminta – seurakuntien kasvatustoiminnan tärkein muoto. Teoksessa Kauppila, H. (toim.) 2021. Kasvu vapauteen. Nuorten rinnalla seurakunnassa. Helsinki: Kirjapaja, 277–279, 285–287

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulu.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/821112/isbn9789522163738.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 22.4.2025.

Salonen, K. & Eloranta, S. & Hautala, T. & Kinon, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulu.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/817817/isbn9789522166494.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 22.4.2025.

Seppo.io. 2025. <https://seppo.io.fi/>. Viitattu 22.4.2025.

Seppänen, K. 2018. Perinneleikit osana lasten kulttuuria. Teoksessa Kangas, J. & Fonsèn, E. (toim.) 2018. Leikin ammattilaiset. Leikki ilmiönä ja varhaiskasvatuksen toimintamuotona, 105–114. Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/dfa07de6-7557-4132-88f4-42d6534d15bb/content>. Viitattu 22.4.2025.

Sirviö, T. & Suhonen, N. 2018. Kohti osallisuutta! Lasten osallisuutta mahdollistavia menetelmiä. Opinnäytetyö. Savonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018121020727>. Viitattu 24.4.2025.

Smids, S. 2018. Varhaiskasvatuksen vapaan leikin pelikentät. Teoksessa Kangas, J. & Fonsèn, E. (toim.) 2018. Leikin ammattilaiset. Leikki ilmiönä ja varhaiskasvatuksen toimintamuotona, 35-46. Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/dfa07de6-7557-4132-88f4-42d6534d15bb/content>. Viitattu 22.4.2025

Suomen Evankelisluterilainen kirkko 2025a. Leirit ja retket. <https://evl.fi/tervetuloa-kirkkoon/tule-mukaan/lapsille-ja-lapsiperheille/leirit-ja-retket/>. Viitattu 22.4.2025

Suomen Evankelisluterilainen kirkko. 2021. Leiritoiminta. esittelyvideo. <https://www.youtube.com/watch?v=5UhdmeIMdN8I>. Viitattu 22.4.2025.

Suomen Evankelisluterilainen kirkko 2025b. Turvallinen seurakunta. <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/turvallinen-seurakunta/> Viitattu 22.4.2025.

Suomen perustuslaki 731/1999. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1999/731> Viitattu 8.5.2025.

Suominen, V. 2014. Leirityön käsikirja. Opas Turun NMKY:n leirityön suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Opinnäytetyö. Sosiaali-alan koulutusohjelma. Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö. Turun AMK. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201405198629>. Viitattu 24.4.2025.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2025. Lastensuojelun käsikirja. Lapsen osallisuus. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus>. Päivitetty 31.12.2024. Viitattu 22.4.2025.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämissprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampereen yliopisto. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100802/Toikko_Rantanen_Tutkimuksellinen_kehittamistoiminta.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 22.4.2025.

Yhteydet yhteiskunnan varhaiskasvatukseen - EVL Plus. <https://plus/seurakuntaelama/kasvatus/varhaiskasvatus/yhteydet-yhteiskunnan-varhaiskasvatukseen/>. Viitattu 26.4.2025

Varhaiskasvatustilasto 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2018/540>. Viitattu 8.5.2025.

Varhaiskasvatuksen sosionomin kompetenssit 2023. Savonia yleinen. Moodle-oppimisympäristö. Savonia-ammattikorkeakoulu. https://moodle.savonia.fi/pluginfile.php/97048/mod_resource/content/1/Vakasosionomikompetenssit

Varhaiskasvatuksen tiimi 2025. Pieksämäen seurakunta. Tiimityöskentelyjä 7.1.2025., 6.2.2025., 20.2.2025., 6.3.2025.

Vasu kirkossa. 2023 <https://evl.fi/plus/wp-content/uploads/sites/3/2023/06/Vasu-kirkossa.pdf>vasu. Viitattu 24.4.2025

Yleissopimus lapsenoikeuksista 60/1991. <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimus-sarja/1991/60>. Viitattu 8.5.2025.

LIITE 1: SAATEKIRJE ESKARILAISTEN HUOLTAJILLE

Tervehdys --- eskarilaiset ja huoltajat!

Olen varhaiskasvatuksen sosionomiopiskelija Kaija Puustinen. Eskarilaisille olen tuttu työroolissani Pieksämäen seurakunnan varhaiskasvatuksen ohjaajana.

Pieksämäen seurakunta on toteuttanut vuodesta 2023 alkaen toukokuussa **Eskarilaisten leiripäivät**, jolloin eskariryhmät ovat tulleet eskaripäivän ajaksi seurakunnan leirikeskukseen Nuuvinniemeen. Eskareiden leiripäivä on eskarilaisten toimintasuunnitelmaan kuuluva, esiopetuksen pedagogisten tavoitteiden mukainen ja kaikille eskarilaisille avoin ja tunnustukseton toimintapäivä. Seurakunnan varhaiskasvatuksen tiimi suunnittelee ja valmistaa leiripäivän ohjelman, jonka painopisteinä ovat ryhmätoiminta, luonnossa toimiminen ja luonto- ja leirielämyksen mahdollistaminen. Leiripäivät ovat olleet hyvin pidettyjä ja suosittuja.

Teen varhaiskasvatuksen sosionomi opiskeluun kuuluvan kehittämistyöni Eskareiden leiripäivistä: Leiri esiopetuksen oppimisympäristönä on kehittämistyöni nimi. Haluamme seurakunnan varhaiskasvatuksessa kehittää leiripäiviä edelleen ja yhä paremmiksi. 😊

Kehittämistehtävääni liittyen tulen to 20.3.2025 klo 8.30 alkaen vierailemaan ryhmässä. Teemme yhdessä eskarilaisten kanssa leiripäivän osallisuus- ja arviointityöskentelyä. Käytämme lapsille tuttuja menetelmiä (motivointi ja kaikkien kuuleminen, keskustelu, kuvat ja sanat sekä yhteinen tuotos). Tilanne on kaikille turvallinen ja luottamuksellinen. Lasten henkilöllisyys ei ole tunnistettavissa (kuvia, nimiä tai suoria kommentteja ei käytetä) kokoamassani raportissa. Eskarilaisten osallisuus suunnittelussa ja heidän ideoidensa huomioiminen leiripäivien toteutuksessa on ensiarvoisen tärkeää!

Yhteistyöterveisin ja yhteistä työskentelyä ilolla odottaen

Kaija Puustinen

LIITE 2: ESKAREIDEN LEIRIPÄIVÄN PÄIVÄOHJELMA

Vaihtoehto 1.

Eskariryhmät saapuvat oman aikataulunsa mukaan leirikeskukselle. Lapsia ollaan vastassa.

Kaikkien samaan aikaan aloittavien saavuttua yhteinen aloitus: tervetuloa, lipunnosto, laulu, säännöt ja päivänohjelman esittely

Ryhmiin jakautuminen, kartat ja ohjeistus luontopolulle ja niiden toimintarasteille.

Vapaa leikki

Ruokailu

Yhteisleikki (lasten toiveet)

Yhteinen päätös: salaviestin selvittäminen, satujen lukeminen, päivän yhteenveto ja palaute, lauleleikki, lipunlasku

- jos ryhmien aikataulut erilaiset, mukautetaan ohjelmaa ja aikataulutusta, tavoitteena kiireetön, rauhallinen ja turvallinen ilmapiiri ja toiminta
- jokaiselle ryhmälle mahdollistetaan osallistuminen ja yhteenkuulumisen kokemus muiden eskarilaisten kanssa

Vaihtoehto 2.

Eskariryhmät saapuvat oman aikataulunsa mukaisesti. Bussista jäädään leirikeskuksesta n. puolen kilometrin päässä olevassa sivuteiden risteyksessä. Paikka on turvallinen. Bussit jatkavat suoraan toista tietä pois.

Tämä aloituspaikka mahdollistaa yhteisen aloituksen, ei lipunnostoa. Työntekijät ovat nostaneet lipun valmiiksi.

Kaikkien samaan aikaan aloittavien saavuttua yhteinen aloitus: tervetuloa, laulu, säännöt ja päivänohjelman esittely

Ryhmiin jakautuminen, kartat ja ohjeistus toimintarasteille. Ryhmät ohjeistetaan lähtöpaikalla. Kuljetaan metsän keskellä olevaa hiekkatietä leirikeskukselle. Rastit ovat tien varrella sekä leirikeskuksen pihapiirissä (saavutettavuus, mahdollistaa aisti- ja liikuntahaasteisen lapsen osallistumisen > yhdenvertaisuus toteutuu, uudenlainen toteuttamistapa kaikille).

Vapaa leikki

Ruokailu

Yhteisleikki (lasten toiveet)

Yhteinen päätös: salaviestin selvittäminen (tavut), satujen lukeminen, päivän yhteenveto ja palaute, lauleleikki, lipunlasku

Bussi noutaa eskarilaiset leirikeskuksen pihasta.

- jos ryhmien aikataulut erilaiset, mukautetaan ohjelmaa ja aikataulutusta, tavoitteena kiireetön, rauhallinen ja turvallinen ilmapiiri ja toiminta
- jokaiselle ryhmälle mahdollistetaan osallistuminen ja yhteenkuulumisen kokemus muiden eskarilaisten kanssa

LIITE 3: ESKAREIDEN LEIRIPÄIVÄN TOIMINTAPISTEET

Ryhmät saavat alueen kartan, johon toimintapisteeet eli rastit on merkitty. Rastien sijoittamispaikat noudattavat osin leirikeskuksen lähimetsässä kiertävää luontopolkua osin ovat piha-alueella. Rasteja ei numeroida, koska tarkoitus on liikkua ryhmän valitsemassa järjestyksessä ja omaan tahtiin. Kulkeamiseen ja tehtävien suorittamiseen käytettävä aika on arvioitu siten, että jää riittävästi aikaa muulle toiminnalle leirikeskuksella. Ryhmän ohjaaja voi valita ryhmän taitojen mukaan tai muuta suoritusta tukien vaihtoehtoisia reittejä. Kaikille mahdollistetaan rasteilta löytyvien tavukorttien saaminen, mikäli joku rasti jää käymättä.

Toimintapisteeet satunnaisessa numerojärjestyksessä

1. Katso, mitä näet ympärilläsi. Kerro aikuiselle.
2. Kirjoita yhdessä ryhmän kanssa satu tästä paikasta
3. Tunnista kasvi / Löydätkö katajan / Löydätkö mustikanvarvun
4. Puuhippa: leikitään hippaa, sovitaan säännöt, leikkialue ja leikkiaika
5. Kosketa puuta: Kosketa ohjeen mukaan eri tavoilla. Kuinka montaa puuta onnistutte yhdessä koskemaan? Kuinka monta erilaista puuta tunnistatte? Mistä tunnistaa puut eri lajeiksi?
6. Huuda, niin kaiku vastaa.
7. Löydä merkkejä eläimistä: kuunnelkaa, katselkaa, haistelkaa, tutkikaa.
8. Montako askelta: seuraavalle rastille, ryhmän yhteisten askelten määrä
9. Tehkää kuva maahan (mandala)
10. Mikä kelluu – kokeilkaa, mikä läheltä löytyvä pysyy veden pinnalla, mikä painuu pohjalle (pesuvati)

- 10 rastia, jokaiselta löytyy yksi tavukortti. Tavuista muodostuu lause. Esimerkiksi:

Reipasta mieltä koulutielle!

- sisältö ja ohjeet tarkentuvat lopullisessa toteutuksessa

- vaikuttavia asioita: saavutettavuus, lasten mielenkiinnon kohteet, aikataulut, osallistujamäärä, sääolosuhteet

- lasten kirjoittamat sadut voidaan julkaista seurakunnan sosiaalisen median päivityksissä (Facebook, Instagram), julkaisuissa ei tule tietoon, minkä eskariryhmän tuotos on